

Niskanen Eero

Sosiaalinen kompetenssi ja sisarusuhteiden rooli sen kehityksessä

Kandidaatin tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN JA PSYKOLOGIAN TIEDEKUNTA

Opetus- ja kasvatusalan tutkinto-ohjelma

2023

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, miten sosiaalisen kompetenssin laaja käsite ymmärretään, ja millainen rooli sisarussuhteilla on lapsen sosiaalisen kompetenssin kehityksessä. Tutkielma on kirjallisuuskatsaus, jonka tavoitteena on luoda ilmiötä kuvaava yleiskatsaus. Sosiaalisen kompetenssin kehitystä on usein käsitelty kodin, vanhempien, koulun tai ikätovereiden kontekstissa. Sisarussuhteiden näkökulma lasten sosiaalisen kompetenssin kehityksessä on kuitenkin saanut huomattavasti vähemmän huomiota.

Sosiaalinen kompetenssi on moniulotteinen ja laaja kokonaisuus, jolle ei ole yhtä yleispätevää määritelmää. Sosiaalisesti kompetenttia toimintaa kuvastaa kuitenkin sosiaalisesti, emotionaalisesti ja sosiokognitiivisesti taitava toiminta, joka on sosiaalisesti hyväksyttävää ja jolla on myönteisiä sosiaalisia seurauksia. Sosiaalinen kompetenssi voidaan mieltää yksilön tehokkuudeksi sosiaalisissa tilanteissa ja se muodostuu useista erilaisista taidoista ja osa-alueista, jotka näyttäytyvät sosiaalisissa ja vuorovaikutuksellisissa tilanteissa.

Tutkimukset sisarussuhteista ja niiden vaikutuksesta lapsen sosiaaliseen kehitykseen eivät ole kovinkaan yksimielisiä. Useat tutkimukset kuitenkin osoittavat, että sisarukset voivat edesauttaa lapsen sosiaalisen kompetenssin kehitystä. Ainoat lapset osoittavat heikompa sosiaalista kompetenssia suhteessa sisaruksiin omaaviin lapsiin. Yksi merkittävä tekijä on erityisesti sisarussuhteen laatu. Erityisesti sisarussuhteen lämpö, läheisyys ja siinä esiintyvä konfliktisuus ovat osoittautuneet sellaisiksi tekijöiksi, jotka voivat olla merkittävässä roolissa lapsen sosiaalisen kehityksen kannalta. Nämä sisarussuhteen laadulliset tekijät muodostavat jatkotutkimusten kannalta mielenkiintoisen näkökulman, kun ajatellaan lasten sosiaalista kehitystä.

Jotta sisarussuhteiden merkityksestä lapsen sosiaalisen kompetenssin kehityksen kannalta voitaisiin johtaa yleistettäviä johtopäätöksiä, aihe vaatii vielä entistä kattavampaa tutkimusnäyttöä. Sisarussuhteisiin liittyy useita sellaisia tekijöitä, joita voi olla tarpeellista tutkia aiheen kannalta tarkemmin. Tutkielma tarjoaa kuitenkin teoreettista pohjaa erityisesti lapsen sosiaalisen kehityksen ymmärtämiseksi ja sitä voidaan hyödyntää kasvatustieteiden tutkimuskentällä.

Avainsanat: sisarussuhde, sosiaalinen kompetenssi, sosiaaliset taidot

Sisällysluettelo

Johdanto	5
Tutkielman toteutus	7
2.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	7
2.2 Tutkimuksen toteutus ja kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä	8
Sosiaalinen kompetenssi	11
3.1 Miten sosiaalinen kompetenssi ymmärretään?	11
3.2 Sosiaaliset, emotionaaliset ja sosiokognitiiviset taidot	15
Sisarussuhteet sosiaalisen kompetenssin kehityksessä	17
4.1 Millaisessa kontekstissa lapsen sosiaalinen kehitys tapahtuu?	17
4.2 Sisarussuhteet ja lapsen sosiaalinen kompetenssi	19
4.2.1 <i>Voiko sisaruksista olla etua sosiaalisen kompetenssin kehityksen kannalta?</i>	20
4.2.2 <i>Voiko sisarussuhteen laadulla olla merkitystä?</i>	23
4.2.3 <i>Muita tekijöitä sisarussuhteessa</i>	26
Tutkielman tulokset	28
Johtopäätökset ja pohdinta	30
Lähteet	33

Johdanto

Sosiaalinen kompetenssi on moniulotteinen kokonaisuus ja tärkeä osa-alue, kun tarkastellaan ihmisen kokonaisvaltaista kehitystä. Sosiaalisen kompetenssin vaikutukset ulottuvat useille eri elämän osa-alueille, mikä tekee siitä tärkeän tutkimuskohteen. Hallen ja Darling-Churcillin (2016) mukaan sosiaalisesti taitavat ja hyvän sosiaalisen toimintakyvyn kehittäneet lapset ja nuoret kykenevät muodostamaan läheisiä ja turvallisia suhteita sekä aikuisten, että vertaisten kanssa ja kokemaan, säätelämään ja viestimään tunteitaan sosiaalisesti ja kulttuurillisesti asianmukaisilla tavoilla. Tällaiset yksilöt pystyvät sitoutumaan myönteisesti perheeseen, kouluympäristöön ja heitä ympäröivään yhteisöön. Kyky toimia sosiaalisesti taitavalla ja tehokkaalla tavalla voidaan siten mieltää eräänlaiseksi kehityksen kulmakiveksi, joka edesauttaa lapsen tai nuoren menestystä tulvaisuudessa (Halle & Darling-Churchill, 2016).

Lapsen hyvä sosiaalinen kompetenssi peruskoulun alkaessa ennustaa lapsen hyvää sopeutumista kouluun (Legkauskas & Magelinskaitė-Legkauskienė, 2019a). Samoin se on yhteydessä esimerkiksi suosioon ikätovereiden keskuudessa, suhteiden laatuun lapsen ja opettajien välillä sekä kiusaamistilanteilta välttymiseen (Legkauskas & Magelinskaitė-Legkauskienė, 2019b). Okanon ja kollegoiden (2019) mukaan lapsen hyvä sosiaalinen kompetenssi on yhteydessä myös koulumenestykseen. Alakouluikäisen korkea sosiaalinen kompetenssi ennustaa oppilaan koulumenestystä arvosanojen perusteella mitattuna. Erityisesti alakoulun puolivälissä ja loppupuolella ilmenevä sosiaalinen kehitys on merkittävässä roolissa yläkoulussa ja toisen asteen koulutuksessa menestymisen kannalta (Okano ym., 2019).

Lisäksi useat tutkimukset osoittavat, että sosiaalisen kompetenssin ja henkisen hyvinvoinnin välillä on yhteys (esim. Holopainen ym., 2012). Holopaisen ja kollegoiden (2012) mukaan sosiaalinen kompetenssi on yhdistettävissä henkiseen hyvinvointiin suomalaisilla toisen asteen koulutuksessa olevilla nuorilla. Lisäksi lapsen heikko sosiaalinen kompetenssi on yhteydessä ahdistukseen koulussa (Legkauskas & Magelinskaitė-Legkauskienė, 2019b).

Tilastokeskuksen (2019) mukaan suomalaisessa lapsiperheessä on keskimäärin 1,84 lasta. Lapsiperheistä yksilapsisia on jopa 43 prosenttia. Kaksilapsisia perheitä on lähes 40 prosenttia ja kolmilapsisia vain 13 prosenttia. Koska suomalaisten lapsiperheiden keskimääräinen lapsimäärä on nykyisin niin alhainen, on kiinnostavaa selvittää, millaisia vaikutuksia esimerkiksi ainoana lapsena kasvamisella tai vähäisellä sisarusten määrällä voi olla lapsen sosiaaliselle kehitykselle.

Lasten sosiaaliseen kompetenssiin liittyvä tutkimus on valtaosin keskittynyt tarkastelemaan äidin ja lapsen suhdetta ja siinä tapahtuvaa kasvatustoimintaa (Neitola, 2011). Sisarussuhteista ja niiden vaikutuksesta yksilön sosiaaliseen kehitykseen on sen sijaan vielä toistaiseksi tehty vain vähän tutkimusta. Kimin ja kollegoiden (2007) mukaan etenkin verrattaessa muihin yksilölle tärkeisiin ihmissuhteisiin kuten vanhempi-lapsisuhteeseen tai ikätoverisuhteisiin, sisarussuhteet ovat ainakin toistaiseksi saaneet vain vähän huomiota. Tässä tutkielmassa huomion kohteena ja näkökulmana ovat kuitenkin juuri nämä: vielä suhteellisen vähäiselle huomiolle jääneet sisarussuhteet.

Tässä kandidaatintutkielmassa perehdyn sosiaalisen kompetenssin käsitteeseen ja siihen, millainen rooli sisaruksilla on lapsen sosiaalisen kompetenssin kehityksessä. Sosiaalinen kompetenssi on laaja kattokäsite, jolle ei ole yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää (Laine & Aho, 2005, s. 114) ja sitä on pyritty tarkastelemaan ja kuvailemaan useista eri näkökulmista (Salmivalli, 2005, s. 71). Tavoitteena tässä tutkielmassa on ymmärtää tätä sosiaalisen kompetenssin laajaa kokonaisuutta, koota yhteen erilaisia määritelmiä ja lopulta kiteyttää yhteen näitä erilaisia näkemyksiä sosiaalisen kompetenssin määrittelemiseksi.

Toinen tutkielman päätavoitteista on perehtyä sisaruksia ja sisarussuhteita sosiaalisen kompetenssin kehityksen näkökulmasta tarkastelemaan tutkimukseen ja saada vastauksia siihen, millainen rooli sisarussuhteilla voi olla lapsen sosiaalisen kompetenssin kehityksessä. Samalla tutkielman taustalla vaikuttaa henkilökohtainen kiinnostukseni aihetta kohtaan. Olen kiinnostunut siitä, millaisessa asemassa ainoat lapset ovat sosiaalisen kehityksen kannalta suhteessa sisaruksia omaaviin lapsiin.

Tutkielma on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, jossa tavoitteena on ilmiön laaja-alainen kuvaaminen aiheesta aikaisemmin julkaistun tutkimustiedon avulla. Käsittelen tutkielmassa erityisesti sellaista tutkimusta, jossa on vertailtu ainoiden lasten ja sisaruksia omaavien lasten osoittamaa sosiaalista kompetenssia toisiinsa. En kuitenkaan rajaa lähdeaineiston valintaa turhan tarkasti, vaan perehdyn yleisesti sosiaalista kompetenssia ja sisarussuhteita käsittelevään tutkimusaineistoon. Tämän katsauksen pohjalta kokoan tutkimuskysymyksiini vastaavat päätulokset.

Tutkielman toteutus

Tässä luvussa käsitellen tämän tutkielman toteuttamista. Esittelen valitsemani tutkimuskysymykset ja kerron kirjallisuuskatsauksesta tutkimusmenetelmänä. Tarkoituksena on selkeyttää kirjallisuuskatsaukseen ja tämän tutkielman toteutukseen liittyviä periaatteita ja vaiheita sekä avata sen tärkeimmät tavoitteet. Tutkielman toteutukseen liittyvien periaatteiden ja tavoitteiden ymmärtäminen on mielestäni ensisijaisen tärkeää sekä tutkielman toteuttajan että myös lukijan kannalta.

2.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, millaisia yhteyksiä sisarussuhteilla on lapsen sosiaalisen kompetenssin kehitykseen. Koska aiheena on lasten sosiaalisen kompetenssin kehitys, keskityn tarkastelemaan alle 18-vuotiaita käsittelevää tutkimusta. Tarkoituksena on koota yhteen erityisesti 2000-luvulla julkaistua, mutta myös vanhempaa tutkimusta liittyen sisarussuhteisiin ja sosiaalisen kompetenssin kehitykseen. Tutkielmassa taustalla vaikuttavana ja motivoivana tekijänä toimii myös henkilökohtainen mielenkiintoni liittyen ainoiden lasten kehitykseen ja siihen, miten ainoina lapsina kasvavien lasten sosiaalinen kehitys näyttäytyy suhteessa sisaruksia omaavien lasten sosiaaliseen kehitykseen. Lisäksi, koska sosiaalisen kompetenssin käsite voidaan mieltää hyvin laajaksi ja moniulotteiseksi kattokäsitteeksi (Salmivalli, 2005, s. 71), olen sisällyttänyt sosiaalisen kompetenssin ymmärtämisen toiseksi tutkielman tutkimuskysymykseksi.

Vaikka tutkielman taustalla vaikuttaa henkilökohtainen mielenkiintoni aihetta kohtaan, tarkoituksena tutkielmassa ei ole valikoida tai esitellä ainoastaan henkilökohtaista mielenkiintoani herättäviä tutkimuksia tai tutkimustuloksia, vaan sen sijaan ymmärtää ja kuvata kattavasti, millainen käsitys tutkimuksissa on sisarusten yhteydestä lapsen sosiaalisen kompetenssin kehitykseen. Näin toivon saavuttavani mahdollisimman objektiivisen ja rehellisen koonnin aiheittani käsittelevästä tutkimuksesta.

Tutkielman tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin aiheesta tehdyn tutkimuksen ja kirjallisuuden perusteella:

1. Miten sosiaalinen kompetenssi ymmärretään?

2. Millainen rooli sisarussuhteilla on lapsen sosiaalisen kompetenssin kehityksessä?

2.2 Tutkimuksen toteutus ja kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Toteutan tutkielmani kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tällä tarkoitan sitä, että tutkielma perustuu aikaisemmin julkaistun aiheeseen liittyvän kirjallisuuden ja aineiston tutkimiseen. Kirjallisuuskatsaus on Salmisen (2011) mukaan metodi ja tutkimustekniikka, jossa tutkitaan tehtyä tutkimusta. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa on kyse eräänlaisesta yleiskatsauksesta, jossa tutkittavaa ilmiötä pyritään kuvaamaan laaja-alaisesti. Tutkittavan ilmiön ominaisuuksia voidaan luokitella, mutta tutkimuskysymykset ovat selvästi väljempää kuin systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa (s. 10–45). Näiden periaatteiden mukaisesti tässä tutkielmassa olennaista on juuri sosiaalisen kompetenssin laaja-alainen ymmärtäminen ja eri tutkimustulosten luokittelu liittyen sisarussuhteisiin ja sosiaaliseen kompetenssiin.

Kirjallisuuskatsaus on Salmisen (2011) mukaan suomenkielisenä terminä hieman harhaanjohtava ja se saa sille ominaisen luonteensa, kun se ymmärretään tutkimuksen tutkimuksena. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa on mahdollista käyttää laajoja aineistoja, joiden valintaa eivät rajoita tiukat metodiset yksityiskohdat (s. 10–45). Tutkielmassa käytettävien aineistojen valintaa rajoittaa siten ainoastaan valitsemani rajaus liittyen lapsuuden ikäkauteen ja sisarussuhteisiin. Kyseessä on siis aikaisempaa tutkimusta tutkiva ja niiden tuloksia kokoava yleiskatsaus valitsemaani aiheeseen.

Koska kyseessä on kirjallisuuskatsaus, tutkielman ensimmäinen vaihe on valitsemaani ilmiöön tai aiheeseen tutustuminen ja tiedonhaku eli aiempaan aiheeseen liittyvään tutkimusaineistoon perehtyminen. Tämän perehtymisen pohjalta muodostan tutkimuksen teoreettisen viitekehysten. Alasuutarin (2011) mukaan teoreettinen viitekehys määrää, millainen aineisto tutkimukseen kannattaa kerätä ja millaista menetelmää sen analyysissä kannattaa käyttää. Toisaalta aineiston luonne asettaa selkeät rajat sille, millainen tutkimuksen teoreettinen viitekehys voi olla ja millaisia metodeja voidaan käyttää (s. 64). Käytännössä keräämäni tutkimukset ja aineisto määrittävät sen, millaista ilmiötä tarkastelen ja millaista käsitteistöä tässä tutkielmassa käytän. Samalla valitsemani aihe eli sosiaalinen kompetenssi rajaa sitä, millaista aineistoa tutkielmassa on sopiva hyödyntää.

Teoreettisessa viitekehyksessä määritellään tutkimuksen kannalta keskeiset käsitteet, mikä on Metsämuurosen (2011) mukaan oleellinen osa tutkimuksen teoreettista osaa. Kirjallisuuskatsauksessa selvitetään, missä viitekehyksessä tutkimus tapahtuu, ja näin se antaa viitteitä siitä, mitkä ovat sen kannalta keskeisiä käsitteitä (s. 36). Tässä tutkielmassa teoreettinen viitekehys on tärkeässä osassa myös siksi, että tutkielman kannalta tärkeimmän käsitteen eli sosiaalisen kompetenssin käsitteen avaaminen ja ymmärtäminen on yksi tutkielman päätavoitteista.

Tiedonhaussa suomalaista lähdeaineistoa ja esimerkiksi käsikirjoja haen ensisijaisesti Oulun yliopiston kirjastosta ja Oula-Finna-kokoelmasta. Muuta ulkomaista lähdeaineistoa haen tietokannoista kuten EBSCO-databases, Scopus ja ProQuest. Suomenkielistä aineistoa hakiessani käytän esimerkiksi hakusanoja: *sosiaalinen kompetenssi*, *sosiaalinen pätevyys*, *sosiaalinen kehitys* ja *sosioemotionaalinen kompetenssi*. Englanninkielistä lähdeaineistoa hakiessani käytän hakusanoja kuten *social competence*, *socio-emotional competence*, *social-emotional learning*, *social development*, *siblings*, *sibling relationships* ja *only children*. Lähdemateriaalia etsiessäni haen vertaisarvioituja lähteitä, ja tarvittaessa tarkistan lehden luotettavuuden JUFO-portaalista.

Falbon ja Politin (1986) mukaan esimerkiksi ainoista lapsista on löydettävissä tietoa useilta eri tutkimuksen kentiltä, koska ainoat lapset ovat luonnollinen tutkimuksen kohde niille, jotka pyrkivät selvittämään sisarussuhteiden tai esimerkiksi yksilapsisten perheiden yhteyksiä lapsen kehitykseen. Tästä syystä tutkimusta löytyy myös sosiologisen tutkimuksen kentältä (Falbo & Polit, 1986). Tässä tutkielmassa hyödynnän siis mahdollisuuksien mukaan myös ainoita lapsia käsittelevää tutkimusta ja sekä psykologian että myös sosiologian kentältä löytyvää tutkimustietoa liittyen sosiaaliseen kompetenssiin ja sisarussuhteisiin.

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan laadullisessa tutkimuksessa on jo aineiston keräämisen ohessa pohdittava kysymyksiä liittyen aineiston statukseen ja sen teoreettiseen merkitykseen tutkimusongelman kannalta (s. 46). Tutkielman edetessä kokoaan itselleni muistiin aineistosta nousevia havaintoja liittyen esimerkiksi koehenkilöihin tai tutkimuksessa käytettäviin metodeihin ja vertailen niitä toisiinsa. Samalla kerään jatkuvasti ylös tutkimuksissa esiintyviä sosiaalisen kompetenssin ymmärtämisen kannalta merkityksellisiä asioita. Vertailen jatkuvasti esimerkiksi sitä, miten kussakin löytämässäni tutkimuksessa sosiaalinen kompetenssi ymmärretään, mihin se yhdistetään tai miten sitä pyritään arvioimaan.

Koska sosiaaliseen kompetenssiin yleisesti liitettävä käsitteistö on niin laaja ja sen mittaamisessa voidaan eri tutkimuksissa usein keskittyä hieman eri asioihin, kiinnitän sisarussuhteita

käsittelevässä osiossa huomiota myös niihin metodeihin, joita eri tutkimuksissa on käytetty sosiaalisen kompetenssin tai sen osa-alueiden mittaamiseksi. Tällä tavoin myös mahdolliset tutkimuksien väliset metodilliset erot tulevat huomioiduksi. Samalla se auttaa vertailemaan eri tutkimustuloksia toisiinsa ja selittämään mahdollisia ristiriitaisuuksia niiden tuloksissa.

Sosiaalinen kompetenssi

3.1 Miten sosiaalinen kompetenssi ymmärretään?

Sosiaalinen kompetenssi on laaja kokonaisuus, joka voidaan mieltää eräänlaiseksi kattokäsitteeksi, joka kattaa useita sosiaalisiin ja myös emotionaalisiin taitoihin yleisesti yhdistettäviä ominaisuuksia ja taitoja (Rose-Krasnor, 1997). Salmivallin (2005) mukaan kyseessä on kattokäsite, jonka sisällä voidaan erottaa useita eri painotuksia. Sitä on pyritty määrittelemään ja kuvailemaan useista eri näkökulmista (s. 71–72), mutta sille ei ole yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää (Laine & Aho, 2005, s. 114).

Jotkin tutkijat ovat Rose-Krasnorin (1997) mukaan painottaneet sosiaalisen kompetenssin määrittelyssä useita erilaisia yleisesti toivottavia taitoja, kun taas toiset ovat lähestyneet konseptia ryhmässä näyttäytyvän suosion tai ihmissuhteiden muodostamisen näkökulmista. Käsite on Salmivallin (2005) mukaan monimutkainen. Siihen sisällytetyt osa-alueet ovat itsessään monitasoisia, mutta samalla ne liittyvät paljon toisiinsa (s. 72). Eri lähestymistavat sosiaalisen kompetenssin tarkastelussa ovat ottaneet huomioon muun muassa sosiaalisen ongelmanratkaisun, sosiaaliset tavoitteet ja sosiaalisen toiminnan tulokset (Rose-Krasnor, 1997).

Yleisimmin sosiaalista kompetenssia on psykologian tutkimuskentällä tarkasteltu sosiaalisten taitojen (esim. Ladd & Mize, 1983), emotionaalisten taitojen (esim. Denham ym., 2003) tai sosiaalisen informaation prosessoinnin näkökulmasta (esim. Crick & Dodge, 1994). Sosiaalisen informaation prosessoinnin tutkimuslinjassa keskitytään niihin kognitiivisiin prosesseihin, jotka ohjaava yksilön käyttäytymistä: puhutaan myös sosiokognitiivisista taidoista (Salmivalli, 2005, s. 73). Salmivalli (2005) mainitsee lisäksi motivationaalisen näkökulman, jossa keskitytään siihen, mitä lapsi tavoittelee ja kontekstuaalisen näkökulman, jossa sosiaalista kompetenssia tarkastellaan ympäristön ja ryhmän vuorovaikutukseen liittyvien tekijöiden kautta. Jälkimmäisestä näkökulmasta tarkasteltuna sosiaalinen kompetenssi näyttäytyy vastavuoroisen prosessin tuloksena eikä ainoastaan yksilön ominaisuutena tai kykynä (s. 74).

Sosiaalisella kompetenssilla tarkoitetaan Rose-Krasnorin (1997) mukaan yksilön kykyä suoriutua sosiaalisista tilanteista tehokkaasti ja sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla. Samalla sosiaaliseen kompetenssiin kuuluu kyky mukautua sosiaalisissa tilanteissa tapahtuviin muutoksiin. Hänen alkuperäinen prismamallinsa sosiaalisesta kompetenssista määrittelee ylimmässä tasossaan

sosiaalisen kompetenssin vuorovaikutuksen tehokkuudeksi (*effectiveness in interaction*). Tehokkuutta vuorovaikutuksessa sen sijaan kuvastaa Rose-Krasnorin ja Denhamin (2009) mukaan menestys sekä yksilö- että ihmissuhdetasolla (*inter- and intrapersonal domains*), jonka taustalla ovat erilaiset taidot ja motivaatiot. Menestys yksilö- ja ihmissuhdetasolla viittaa esimerkiksi ystävyysuhteiden laatuun ja ryhmästatukseen liittyviin tekijöihin kuten suosioon ja sosiaaliseen minäpystyvyyteen (Rose-Krasnor & Denham, 2009). Tästä syystä yksilön sosiaalista menestystä voidaan arvioida ainoastaan muiden yksilöiden antamien reaktioiden ja vastausten kautta, ja tehokkuus vuorovaikutuksessa on siten yksilön ja sosiaalisen ympäristön yhteinen tuotos (Rose-Krasnor, 1997).

Mallin toinen taso muodostuu sosiaalisen kompetenssin osista kuten vuorovaikutuksen laadusta, ihmissuhteista, statuksesta ryhmässä ja minäpystyvyydestä ottaen huomioon sekä yksilön henkilökohtaiset toiminnan tavoitteet, että myös seuraukset ihmissuhteissa ja ryhmän tasolla. Kolmas ja samalla mallin alin kerros koostuu sosiaalisista, emotionaalisista ja sosiokognitiivisista taidoista ja toiminnasta sekä motivaatioista, jotka yhdistyvät sosiaaliseen kompetenssiin (Rose-Krasnor, 1997; Rose-Krasnor & Denham, 2009). Saman prismamallin uudempi versio painottaa edelleen sosiaalisen toiminnan tehokkuutta ja sosiaalisten tavoitteiden saavuttamista. Mallin pohjakerrokseen sisällytetään itsesäätelytaidot (*self-regulation*), sosiaalinen tietoisuus (*social awareness*), sosiaalinen ongelmanratkaisukyky (*social problem solving*) ja taipumus prososiaaliseen toimintaan (*prosocial orientation*) (Rose-Krasnor & Denham, 2009).

Hutchby ja Moran-Ellis (1998) painottavat materiaalisen ja kulttuurillisen kontekstin merkitystä sosiaalisessa kompetenssissa: sosiaalinen kompetenssi on kontekstuaalinen asia, jota ei voida erottaa siitä kontekstista, jossa se näyttäytyy. He esittävät, että sosiaalisessa kompetenssissa on lopulta kyse lapsen kyvystä toimia sosiaalisessa ympäristössään ja osallistumisesta merkitykselliseen sosiaaliseen toimintaan tietyssä vuorovaikutuksen kontekstissa. Samoin kuin Rose-Krasnor (1997) esittää, sosiaalista kompetenssia ei myöskään voida Hutchbyn ja Moran-Ellisin (1998) mukaan ymmärtää ainoastaan yksilön omistamana asiana tai ominaisuutena. Sen sijaan sosiaalinen kompetenssi näyttäytyy ihmisten välisessä kanssakäymisessä (Hutchby ym., 1998; Rose-Krasnor, 1997). Lapsen kyky hyödyntää tilanteessa saatavilla olevia kulttuurillisia resursseja vuorovaikutustilanteiden ja sosiaalisten vaikutusten hallinnoimiseksi muodostaa eräänlaisen perustan sosiaalisen kompetenssin ymmärtämiseksi (Hutchby ym., 1998, s. 14–16).

Sosiaalinen konteksti vaikuttaa Salmivallin (2005) mukaan sosiaaliseen kompetenssiin. Ryhmässä vallitsevat normit säätelevät ryhmän jäsenten toimintaa, ja sosiaalisesti pätevä lapsi voi

toimia ryhmässä hyvinkin epäasianmukaisesti. Tietyissä ryhmässä toimiminen voi aktualisoida lapsen asenteita toimintaan toista ryhmää heikommin tai voimakkaammin, kun lapsi kokee yhdenmukaisuuden paineita muiden kanssa toimiessaan. Sosiaalinen konteksti säätelee siis yksilöllisten tekijöiden vaikutusta yksilön käyttäytymiseen ja vaikuttaa lapsen saamaan kohteluun ryhmässä (s. 127–133). Sosiaalinen kompetenssi voi siis näyttäytyä eri tavoin johtuen ryhmästä ja siitä sosiaalisesta kontekstista, jossa sosiaalista toimintaa toteutetaan. Sosiaalinen kompetenssi ei ole ainoa lapsen sosiaaliin tilanteisiin ja sosiaalisessa yhteisössä selviytymiseen vaikuttava tekijä; lapsen selviytymistä uudessa ja erilaisessa sosiaalisessa ympäristössä ei voida varmuudella ennustaa aiemmin osoitetun sosiaalisen kompetenssin perusteella.

Sosiaalinen kompetenssi on kontekstisidonnainen käsite, jota ei voida erottaa siitä ympäristöstä, jossa yksilö sitä osoittaa tai jossa se näyttäytyy (Rose-Krasnor, 1997). Lapsen sosiaalisen kompetenssin muotoutumisen kannalta tärkeässä roolissa on hänen ympäristönsä ja erityisesti vuorovaikutus tässä ympäristössä. Kyseessä on dynaaminen prosessi, jossa merkityksellisessä osassa ovat vanhemmat, ikätoverit ja muut lapsen ympäristössä vaikuttavat tekijät (Sameroff, 1993).

Hyvä sosiaalinen kompetenssi merkitsee Laineen ja Ahon (2005) mukaan sitä, että yksilö kykenee sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa sovittamaan yhteen henkilökohtaisia päämääriään ja samalla ylläpitämään myönteisiä suhteita muihin ihmisiin. He liittävät sosiaaliseen kompetenssiin sosioemotionaaliset taidot, sosiokognitiiviset taidot, sosiaaliset taidot, yhteistoiminnan sekä sosiaalisen hyväksynnän saavuttamisen yhteisössä (s. 114–137). Laddin ja Pettitin (2002) mukaan sosiaalinen kompetenssi on kykyä luoda ja säilyttää myönteistä vuorovaikutusta ja siten luoda suhteita ja saavuttaa hyväksyntää ryhmässä. Samalla se on kykyä välttää kielteisiä rooleja kuten hylätyksi tai uhriksi joutumista ja kielteisiä seurauksia kuten yksinäisyyttä tai ahdistuneisuutta (viitattu lähteessä Ross & Howe, 2009)

Kun sosiaalista kompetenssia käsitellään taitojen tasolla, sen voidaan nähdä koostuvan useista taidoista, piirteistä ja motivaatioista (Rose-Krasnor, 1997). Eri 2000-luvun tutkimukset ja teokset vaikuttaisivat yhdistävät sosiaaliseen kompetenssiin muun muassa kyvyn yhteistyöhön (esim. Holopainen ym., 2012; Mavroveli ym., 2007), empatian (esim. Laine & Aho, 2005), konfliktien ratkaisuun liittyvät taidot (esim. Kim & Kang, 2010), johtajuuteen liittyvät ominaisuudet (Mavroveli ym., 2007), johtajuuden ja sosiaaliset taidot (esim. Mckown ym., 2009) ja sosiaalisen ongelmaratkaisukyvyn (esim. Halle & Darling-Churchill, 2016; Merrill ym., 2017).

Lisäksi sosiaaliseen kompetenssiin ovat yhteydessä hyvät itsesäätelytaidot ja sosioemotionaaliset taidot (Mckown ym., 2009). Ladd (2005) liittyy sosiaaliseen kompetenssiin myös prososiaalisen toiminnan, joka näyttäytyy positiivisten suhteiden muodostumista edesauttavana toimintana ja johtaa siten esimerkiksi hyväksyntään ikätovereiden keskuudessa (s. 114). Samalla sosiaaliseen kompetenssiin yhdistetään usein vähäinen tai kokonaan puuttuva impulsiivinen ja antisosiaalinen toiminta (esim. Holopainen ym., 2012).

Sosiaalisen kompetenssin käsitteen irrottaminen emotionaalista taidoista tai emotionaalista kompetenssista on haastavaa. Laineen ja Ahon (2005) mukaan emotionaalinen ja sosiaalinen kompetenssi ovat kiinteästi toisiinsa liittyviä käsitteitä (s. 114). Samoin Denhamin ja kollegoiden (2003) mukaan sosiaalinen kompetenssi ja emotionaalinen kompetenssi ovat hyvin yhteen kietoutuneita kokonaisuuksia ja emotionaalinen kompetenssi vaikuttaa sosiaaliseen kompetenssiin. Näiden käsitteiden yhteenkietoutuneisuutta kuvastaa se, että usein sosiaalisen kompetenssin yhteydessä puhutaan myös sosioemotionaalista kompetenssista (esim. Rose-Krasnor & Denham, 2009) ja sosioemotionaalista (esim. Laine & Aho, 2005 s. 113–123) tai sosiaalisen emotionaalista taidoista (Ahonen, 2017). Myös tunteiden säätely ja emotionaaliset taidot ja ominaisuudet ovat siten osa sosiaalista kompetenssia.

Sen lisäksi, että sosiaalinen kompetenssi on erittäin laaja ja kompleksi käsite, siitä ja sen yhteydessä käytetään tutkijoiden keskuudessa useita erilaisia termejä ja käsitteitä. Kuten jo mainittiin, sosiaalisen kompetenssin lisäksi puhutaan myös sosioemotionaalista kompetenssista. Salmivalli (2005) sen sijaan käyttää sosiaalisesta kompetenssista termiä sosiaalinen pätevyys. Lisäksi englanninkieliset sosiaalista kompetenssia käsittelevät tutkimukset voivat käyttää itse sosiaalisen kompetenssin käsitteen lisäksi käsitteitä kuten *peer social competence* (esim. Kim ym., 2007; Kitzmann ym., 2002) tai *interpersonal social competence* (esim. Legkauskas & Magelinskaitė-Legkauskienė, 2019a), joilla viitataan pääasiassa sosiaaliseen kompetenssiin. Samalla sosiaalista kompetenssia käsittelevät tutkimukset ja teokset viittaavat esimerkiksi positiiviseen sopeutumiseen (esim. Kim ym., 2007) tai sosiaaliseen sopeutumiseen (esim. Salmivalli, 2005), jotka yhdistetään tutkimuksissa sosiaaliseen kompetenssiin. Tämä voi kuvastaa sitä, miten monitulkinnainen ja toisaalta laaja käsite on kyseessä.

Tässä tutkielmassa ymmärrän sosiaalisen kompetenssin sosiaalisista, emotionaalista ja sosiokognitiivisista taidoista muodostuvaksi pätevyudeksi. Sosiaalinen kompetenssi toimii eräänlaisena yläkäsitteenä näille moninaisille taidoille. Ymmärrän sosiaalisen kompetenssin yksilön kykyä suoriutua sosiaalisista tilanteista tehokkaasti ja sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla.

Olellista on kyky huomioida omien sosiaalisten päämäärien lisäksi myös muiden intressit ja kyky luoda myönteisiä suhteita ja vuorovaikutusta yhteisössä. Sen lisäksi, että sosiaalinen kompetenssin on hyvin laaja kokonaisuus, se on myös kontekstisidonnainen asia, jota tulee pyrkiä tarkastelemaan ja ymmärtämään vuorovaikutuksen ja sosiaalisen ympäristön kautta.

3.2 Sosiaaliset, emotionaaliset ja sosiokognitiiviset taidot

Kuten jo edellisessä luvussa todettiin, sosiaaliset taidot mielletään perinteisesti sosiaaliseen kompetenssin alle sijoittuvaksi alakäsitteeksi ja sosiaaliset taidot sosiaalisen kompetenssin osaluokaksi (Salmivalli, 2005, s. 72). Lisäksi tutkimuksissa, joissa käsitellään tai tutkitaan sosiaalista kompetenssia, mitataan lähes aina myös lapsen sosiaalisia taitoja (esim. Qian ym., 2022). Siksi sosiaaliset taidot kuten myös muut sosiaalisen kompetenssin alle sisältyvät taidot on syytä ymmärtää.

Ladd ja Mize (1983) määrittelevät sosiaaliset taidot kyvyksi muokata kognitioita ja käyttäytymistä kulttuurillisesti hyväksyttäviä sosiaalisia ja vuorovaikutuksellisia tavoitteita tavoittelevaksi toiminnaksi. Sosiaaliin taitoihin kuuluu myös jatkuva tavoitteellisen toiminnan arviointi ja toiminnan mukauttaminen tavoitteiden saavuttamiseksi. Sosiaaliset taidot ovat Salmivallin (2005) mukaan vuorovaikutukseen sidottuja taitoja, joita ilmentää tehokas ja tilanteeseen sopiva sanallinen sekä sanaton toiminta. Sosiaaliset taidot määritellään niiden seurausten perusteella: sosiaalisesti taitava käyttäytyminen herättää muissa myönteisiä reaktioita ja sosiaalisesti taitavalla toiminnalla on yleisesti myönteisiä sosiaalisia seuraamuksia (s. 79).

Laineen ja Ahon (2005) mukaan sosiaalisissa taidoissa on kyse opituista käyttäytymisen muodoista, jotka edesauttavat sosiaalista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa vaativissa tilanteissa menestymistä. Sosiaalisten taitojen kirjo on todella laaja, mutta Laine ja Aho (2005) nostavat esiin erityisesti prososiaalisuuden, liittymiskäyttäytymisen, yhteistoiminnallisuuden sekä mielialan ja emotionaalisten ilmaisujen säätelyn. Sosiaalisten taitojen tarkastelussa tulee heidän mukaansa kiinnittää huomiota myös vetäytyvyyteen ja aggressiiviseen käyttäytymiseen, koska ne ovat tavallisesti epäsosiaaliseen käyttäytymiseen yhdistettäviä ominaisuuksia (s. 115–116).

Sosiaaliseen kompetenssiin liitetään lisäksi emotionaaliset taidot (esim. Rose-Krasnor, 1997) tai tunnetaidot (esim. Ahonen, 2017) ja sosiokognitiiviset taidot (esim. Salmivalli, 2005, s. 85). Emotionaalisiin taitoihin liitetään Jonesin ja kollegoiden (2017) mukaan sellaiset taidot, jotka auttavat lasta tiedostamaan, ilmaisemaan ja säätämään omia tunteitaan. Hyvät emotionaaliset

taidot auttavat huomioimaan myös muiden tunteita ja näkökulmia. Ne auttavat lasta huomaamaan ja ymmärtämään, millaisia tunteita tietyt tilanteet saavat heissä aikaan ja samalla kanavoimaan näitä tunteita prososiaalisin tavoin.

Myös Ahosen (2017) mukaan emotionaalisiin taitoihin eli tunnetaitoihin liittyy kyky tunnistaa ja tulkita omia ja muiden tunteita. Yksi merkittävistä tunnetaitoihin liitettävistä taidoista on empatia. Empaattiset lapset havaitsevan herkästi toisten tunnetiloja ja he ymmärtävät toisten tunnetiloja vähemmän empaattisia lapsia paremmin (Ahonen, 2017 s. 21). Emotionaaliset taidot ovat eräänlainen perusedellytys myönteiselle vuorovaikutukselle ja ihmissuhteiden muodostamiselle (Jones ym., 2017). Jo mainitussa sosiaalisen kompetenssin prismamallissa tunteiden ymmärtäminen ja tunteiden säätely ovat sijoitettuna sen pohjakerroksessa (Rose-Krasnor & Denham, 2009).

Sosiokognitiivisilla taidoilla sen sijaan tarkoitetaan Laineen ja Ahon (2005) mukaan yksilön kykyä jäsentää vuorovaikutustilanteissa havaitsemaansa informaatiota sosiaalisten skeemojen ja luokitteluiden avulla. Nämä taidot auttavat sosiaalisissa tilanteissa saadun tiedon prosessoisissa (s. 114). Sosiokognitiiviset taidot auttavat Salmivallin (2005) mukaan tekemään oikeaan osuvia havaintoja toisten tunteista, ajatuksista ja aikomuksista. Ne auttavat yksilöä tulkitsemaan tilanteita ja ennakoimaan oman toimintansa sosiaalisia seurauksia. Näistä taidoista on etua esimerkiksi ryhmään liittymisessä, kun lapsi osaa tehdä tulkintoja siitä, millaista käytöstä ryhmässä suositaan tai millaisia tavoitteita ryhmässä arvostetaan. Sosiokognitiiviset taidot ovat edellytys myös sosiaaliselle pätevyydelle (s. 76–89).

Sisarussuhteet sosiaalisen kompetenssin kehityksessä

4.1 Millaisessa kontekstissa lapsen sosiaalinen kehitys tapahtuu?

Ihmisen sosiaalinen kehitys nähdään Laineen ja Ahon (2005) mukaan nykyisin koko elämän mittaisena prosessina, johon vaikuttaa koko yksilöä ympäröivä sosiaalinen konteksti. Perhe on kuitenkin lapsen ensimmäinen kontakti yhteiskunnan kulttuurillisiin arvoihin (s. 125) ja siitä syystä myös tärkeä konteksti lapsen sosiaalisen kehityksen ymmärtämisen kannalta. Lapsen sosiaalinen kompetenssi kehittyy dynaamisessa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, jossa tärkeässä osassa ovat lapsen vanhemmat, ikätoverit ja myös muut ympäristön tekijät (Sameroff, 1993).

Vaikka sosiaalisen kompetenssin kehityksestä on tehty jo suuri määrä tutkimusta, se on usein keskittynyt tarkastelemaan sitä vanhempien (esim. Huang ym., 2022; Roberts, 2020; Zou & Wu, 2020), kiintymyssuhteen (esim. Fernandes ym., 2020; Groh ym., 2014) tai esimerkiksi koulun ja ikätovereiden näkökulmasta (esim. D’urso ym., 2022; Lindsey & Berks, 2019). Sosiaalisen kompetenssin voidaan ajatella kehittyvän erityisesti ikätovereiden kanssa toimiessa esimerkiksi päiväkodissa tai koulussa, jolloin lapsella on luonnollisesti paljon mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikuttamista, suhteiden luomista ja yleisesti muiden lasten kanssa toimimista. Samalla vanhemmat tarjoavat sosiaalisen kehityksen kannalta erityisen tärkeän suhteen, jossa lapsi oppii sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja vanhemmalta, kokeneemalta ja taitavammalta henkilöltä.

Laineen ja Ahon (2005) mukaan vanhemman ja lapsen välinen turvallinen kiintymyssuhde on perusedellytys lapsen ja nuoren sosiaalisen kompetenssin myönteiselle kehitykselle. Tärkeintä on siis vahva, rakastava ja huolehtiva side lapsen ja vanhemman välillä (Laine & Aho, 2005, s. 125). Huangin ja kollegoiden (2022) mukaan juuri lapsen äidin sosioemotionaalisesti tukeva antava käyttäytyminen lasta kohtaan (vanhemmuus, jota kuvastaa emotionaalinen läsnäolo, positiivisten tunteiden ilmaiseminen lasta kohtaan ja asianmukainen reagoiminen lapsen ilmaisuihin) ennustaa erityisesti lapsen myöhempää hyvää sosiaalista kompetenssia (Huang ym., 2022). Turvattomalla kiintymyssuhteella voi sen sijaan olla haitallisia vaikutuksia myönteisten sosiaalisten strategioiden kehityksen kannalta (Booth ym., 1991). Boothin ja kollegoiden (1991) tutkimuksessa havaittiin, että turvattoman kiintymyssuhteen muodostaneet neljävuotiaat lapset suosivat aggressiivisempia strategioita vuorovaikutustilanteissa kuin turvallisen kiintymyssuh-

teen muodostaneet lapset. Samalla näiden turvattomasti kiintyneiden lasten sosiaalisista tilanteista syntyi todennäköisemmin negatiivisia vaikutuksia kuin turvallisen kiintymyssuhteen muodostaneilla lapsilla (Booth ym., 1991). Vanhemmilla ja vanhemman ja lapsen välisellä suhteella on siis merkittävä rooli lapsen sosiaalisen kompetenssin kehityksessä.

Myös ikätoverisuhteet tarjoavat Laddin (2005) mukaan uniikin ja lapsen sosiaalisen kompetenssin kehityksen kannalta tärkeän ympäristön, jossa lapsi tai nuori saa kokemuksia esimerkiksi prososiaalisesta toiminnasta, aggressiosta, itsevarmuudesta, konfliktien hallinnasta, ryhmään liittymisen tekniikoista ja sukupuolirooleista. Ikätoverisuhteet voivat vaikuttaa lapsen kehitykseen useilla tärkeillä tavoilla: Ikätovereiden seurassa toimiminen tarjoaa lapselle toisaalta mahdollisuuksia kokeilla erilaisten ajatusten ja tunteiden ilmaisua ja harjoitella kielellisiä taitoja ja erilaisissa sosiaalisissa rooleissa toimimista. Samalla lapsi saa kokemuksia myös konfliktitilanteista, mikä voi Laddin (2005) mukaan olla lapsen kehityksen kannalta edullista. Nämä konfliktit ikätovereiden kanssa ovat tärkeitä kokemuksia, koska tällöin lapsi haastetaan ottamaan huomioon myös muut joutuen samalla tasapainottelemaan omien ja muiden mielihajujen ja tarpeiden välillä. Siten ikätoverisuhteet ovat erityisen tärkeässä roolissa lapsen sosiaalisen kompetenssin kehityksessä (s. 10–18).

Näitä ikätoverisuhteita voidaan monin tavoin verrata sisarussuhteisiin. Vaikka tutkivat eivät Dunnin (2015) mukaan ole ikätoverisuhteiden ja sisarussuhteiden vertailussa kovinkaan yksimielisiä, voidaan niissä löytää yhteneväisyyksiä (s. 182–201). Joka tapauksessa sisarussuhteita voidaan usein luonnehtia läheisiksi, kiivaiksi ja emotionaalisesti voimakkaiksi suhteiksi, jotka tarjoavat ainutlaatuisia mahdollisuuksia oppia asioita itsestään mutta myös muista (Dunn, 2000). Rossin ja Howen (2009) mukaan sisarussuhteet muistuttavat muodoiltaan ja ominaisuuksiltaan paljon enemmän ikätoverisuhteita kuin esimerkiksi vanhemman ja lapsen välistä suhdetta (Ross & Howe, 2009), mikä tekee niistä kiinnostavia sosiaalisen kompetenssin kehityksen tutkimisen kannalta. Lapsi viettää sisarustensa kanssa merkittävän määrän aikaa ja se on yksi ensimmäisistä merkittävistä lapsen muodostamista suhteista lapsuudessa, jossa lapsi voi harjoitella kanssakäymistä ja vuorovaikutusta.

Lapsen sosiaalisen kompetenssin kehityksen kannalta tärkeitä tekijöitä ovat siis erityisesti vanhemmat, vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde, ikätoverit ja ikätovereiden tarjoamat mahdollisuudet sosiaalisen toiminnan harjoittelulle. Tämä on mielestäni tärkeää ymmärtää, ennen kuin sisarussuhteiden roolia sosiaalisen kompetenssin kehityksessä lähdetään arvioimaan. On siis huomattava, että lapsella on kasvaessaan useita merkittäviä suhteita, joilla voi olla oma

roolinsa lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Seuraavaksi siirryn kuitenkin tarkastelemaan sisarussuhteita, jotka ovat saaneet verrattain vähän huomiota lasten sosiaalisen kehityksen tutkimuksessa ja jotka ovat jollain tapaa verrattavissa jo sosiaalisen kehityksen kannalta merkityksellisiksi todettuihin ikätoverisuhteisiin.

4.2 Sisarussuhteet ja lapsen sosiaalinen kompetenssi

Kuten jo mainittu, sosiaalisen kompetenssin on todettu kehittyvän erityisesti vertaissuhteissa (esim. Ladd, 2005). Nämä vertaissuhteet jakavat useita ominaisuuksia sisarussuhteiden kanssa, minkä vuoksi sisarussuhteita on syytä tarkastella sosiaalisen kehityksen näkökulmasta. Dunnin (2002) mukaan sisarussuhde on tärkeä osa useimpien lasten sosiaalista maailmaa ja tarjoaa näille lapsille luonnollisen ympäristön, jossa sosiaalista ymmärrystä ja vuorovaikutustaitoja voidaan harjoitella. Tässä usein luonteeltaan voimakkaassa suhteessa, jossa jaetaan suuri määrä yhteisiä kokemuksia, lapsella on mahdollisuus oppia prososiaalista toimintaa ja yleisesti kasvattaa ymmärrystä ihmissuhteiden dynamiikasta (viitattu lähteessä Ross & Howe, 2009). Näistä syistä käsittelen seuraavaksi erityisesti tutkimusta, jossa on tarkasteltu sisarusten vaikutusta sekä sisarusten puuttumisen vaikutusta lapsen sosiaaliseen kehitykseen.

Tutkijoiden keskuudessa on historiassa ollut eräänlainen oletus siitä, että sisarusten puuttumisella on syvällisiä vaikutuksia lasten kehitykseen (Falbo & Polit, 1986). Ainoisiin lapsiin ollaan aikaisemmin tiedeyhteisössä liitetty eräänlainen ennakkoluulo ja ainoana lapsena kasvamista on pidetty esteenä tai haitallisena asiana lapsen kehityksen kannalta (Blake, 1981). Tälle vastakkaisen argumentin tarjoaa niin kutsuttu Resource dilution -teoria (*Resource dilution theory*), jonka mukaan sisarukset kilpailevat keskenään vanhempiensa resursseista. Teoria olettaa, että vanhempien lapsilleen tarjoamat resurssit ovat rajalliset ja ne jakautuvat sitä useammalle, mitä enemmän lapsia perheessä on (Downey, 2001). Tämän teorian mukaan sisaruksista voisi olla haittaa lapsen sosiaaliselle kehitykselle, koska yhden lapsen vanhemmiltaan saamat resurssit jakautuvat yhden lapsen sijaan useamman lapsen kesken.

Useiden tutkimuksien taustalla vaikuttaa kuitenkin oletus siitä, että sisarukset voivat tarjota mahdollisuuden harjoitella taitoja, jotka voivat yleistyä myös lapsen muihin suhteisiin ja vaikuttaa lapsen toimintaan esimerkiksi ikätovereiden keskuudessa (esim. Downey & Condon, 2004; Smorti & Ponti, 2018). On luonnollista ajatella, ettei ainoilla lapsilla ole samanlaisia mahdollisuuksia harjoitella sosiaalisia taitoja tai vuorovaikutustilanteissa toimimista kotona

verrattuna lapsiin, joilla on sisaruksia, joiden kanssa harjoitella. Seuraavaksi kokoamani tutkimukset voivat tarjota vastauksia näiden oletusten todenmukaisuuden arvioimiseksi.

4.2.1 Voiko sisaruksista olla etua sosiaalisen kompetenssin kehityksen kannalta?

Jotta saataisiin tietoa sisarusien vaikutuksesta sosiaalisen kompetenssin ja sosiaalisten taitojen kehitykseen, ovat useat 2000-luvun tutkimukset vertailleet sisaruksia omaavien lasten ja ainoiden lasten toimintaa ja ominaisuuksia toisiinsa. Koska sosiaalinen kompetenssi näyttäytyy ihmisten välisessä kanssakäymisessä (Hutchby ym., 1998; Rose-Krasnor, 1997) ovat tutkimukset usein mitanneet lasten sosiaalista kompetenssia tai esimerkiksi sosiaalisia taitoja, joko aikuisien tai lasten ikätovereiden antamien arvioiden kautta (esim. Downey & Condon, 2004; Yucel ym., 2018). Tässä osiossa esittelemäni tutkimukset ovat siis jollain tavalla mitanneet lasten sosiaalista kompetenssia tai siihen liitettäviä taitoja tai osa-alueita ja vertailleet niiden osalta ainoita lapsia ja sisaruksia omaavia lapsia toisiinsa.

Kitzmannin ja kollegoiden (2002) mukaan sisarukset voivat hyötyä sisarussuhteestaan ja saada sen kautta harjoitusta taitoihin, jotka edistävät sosiaalista kompetenssia ikätovereiden keskuudessa (Kitzmann ym., 2002). Nämä tulokset ovat linjassa useiden 2000-luvulla toteutettujen tutkimuksien kanssa. Esimerkiksi Downeyn ja Condonin (2004) mukaan päiväkotikäiset lapset, joilla on vähintään yksi sisarus osoittavat keskimäärin parempaa sosiaalista kyvykkyyttä ja vuorovaikutuksellisia taitoja kuin ainoat lapset. Samalla he arvioivat, että mikäli sisarukset todella kehittävät sosiaalisia taitoja paremmin kuin ainoat lapset toistensa seurassa kasvamisen vuoksi, voivat erot sosiaalisissa taidoissa kasvaa iän myötä suhteessa ilman sisaruksia kasvaviin ikätovereihin.

Myös Derakhshanpourin ja kollegoiden (2020) mukaan ainoat lapset osoittavat merkittävästi heikompia sosiaalisia taitoja kuin sisarusten kanssa kasvaneet lapset; heikompaa sosiaalista taidokkuutta osoittavat kuitenkin vain ainoat tyttölapset. Samansuuntaisia tuloksia osoittaa Leen ja Chon (2002) tutkimus, jonka mukaan sisaruksia omaavien lasten sosiaalinen kompetenssi on ainoita lapsia korkeampi. Lisäksi esikoisen sosiaalinen kompetenssi on korkeampi suhteessa myöhemmin syntyneisiin sisaruksiin ja vanhemman veljen korkeampi kuin nuorempien veljen tai siskojen (Lee & Cho, 2002). Tämä antaa viitteitä siitä, että myös lasten syntymäjärjestyksellä ja sukupuolella voi olla merkitystä.

Kitzmann ja kollegat (2002) huomauttavat, että ikätovereiden keskuudessa näyttäytyvää sosiaalista kompetenssia voidaan kuitenkin tarkastella eri tasoilla. Ikätovereiden seurassa suosittuna näyttäytyvä lapsi voi esimerkiksi kärsiä hankaluuksista läheisten ystävyysuhteiden muodostamisessa tai säilyttämisessä. Kyky tulla hyväksytyksi ja suosituksi vertaisten keskuudessa ja kyky luoda vastavuoroisia ja läheisiä ystävyysuhteita muodostavat kaksi eri tasoa vertaisten keskuudessa näyttäytyvälle sosiaaliselle kompetenssille. Yksilö voi siten näyttäytyä suosittuna ikätovereidensa keskuudessa, vaikka todellisuudessa hänellä ei olisi vastavuoroisia ja läheisiä ystävyysuhteita (Kitzmann ym., 2002). Yksilö voi siis osoittaa hyvää sosiaalista kompetenssia ryhmässä, mutta samalla heikkoa kompetenssia yksilöiden välisellä tasolla.

Kitzmannin ja kollegoiden (2002) mukaan ainoat lapset näyttäytyvät epäsuosittuina tai vähemmän pidettyinä vertaistensa keskuudessa kuin sisaruksia omaavat lapset. Yksilöiden välisellä tasolla ainoat lapset eivät kuitenkaan osoita heikompaa sosiaalista kompetenssia kuin sisaruksia omaavat ikätoverinsa: he omaavat yhtä paljon ystävyysuhteita kuin muutkin lapset. Tutkimuksen tulokset 3.–6.-luokkalaisten osalta osoittavat lisäksi, että ainoat lapset voivat kärsiä hankaluuksista erityisesti konfliktitilanteissa. He voivat näissä tilanteissa näyttäytyä joko passiivisina tai aggressiivisina tai he voivat joutua uhrin asemaan ikätovereidensa keskuudessa. Downey ja Condrón (2004) ovat tutkimuksessaan havainneet samansuuntaisia tuloksia: lapset, joilla on sisaruksia osoittavat nimittäin parempaa itsehillintää kuin ainoat lapset. Tässä tutkimuksessa lasten ominaisuuksia mitattiin opettajien antamien arvioiden kautta.

Kim ja Kang (2010) havaitsivat yhteyden tunneälyn (*emotional intelligence*) ja konfliktitilanteiden ratkaisuun käytettävien strategioiden välillä. Hyvän tunneälyn omaavat lapset suosivat kompromisseja hyödyntäviä strategioita, mikä taas ennusti opettajien arvioimaa korkeaa sosiaalista kompetenssia. Näitä kompromisseja hyödyntäviä strategioita hyödynsivät useammin sisaruksia omaavat lapset kuin ainoat lapset. Ainoat lapset sen sijaan hyödynsivät enemmän dominoivaan käytökseen liittyviä strategioita konfliktien ratkaisemiseksi, mikä taas johti huonompaan sosiaalisen kompetenssin arvioon opettajilta. Ainoat lapset ovat siis sisaruksia omaavia lapsia taipuvaisempia hyödyntämään dominoivaan käytökseen nojaavia konfliktinratkaisustrategioita, mikä osoittaa huonompaa sosiaalista kompetenssia. Tämä tutkimus tukee Kitzmannin ja kollegoiden (2002) tutkimuksen tuloksia liittyen siihen, miten ainoat lapset voivat kärsiä hankaluuksista erityisesti konfliktitilanteissa.

Xien ja kollegoiden (2022) tutkimuksessa ainoat lapset osoittavat muista tutkimuksista poiketen korkeampaa sosiaalista kompetenssia kuin sisaruksia omaavat lapset. He kuitenkin huomioivat

perheympäristön ainoiden lasten ja sisaruksia omaavien lasten eroavaisuuksia selittävänä tekijänä. Niin sanotussa modernissa perheympäristössä (moderni käsitys lasten kasvattamisesta ja vanhemman osallistuminen lapsen koulunkäyntiin kotona) kasvaneet lapset osoittavat parempaa sosiaalista kompetenssia kuin perinteisessä perheympäristössä (perinteinen käsitys lasten kasvattamisesta ja vähemmän stimuloiva ympäristö) kasvaneet lapset. Tutkimus osoittaa, että ainoana lapsena kasvamisen ja sosiaalisen kompetenssin välillä on merkittävä epäsuora yhteys: Perheympäristöllä on siis välittävä rooli ainoana lapsena kasvamisen ja lapsen korkean sosiaalisen kompetenssin välisessä yhteydessä. Ainoat lapset Kiinan väestössä saavat kasvatuksensa todennäköisesti modernissa perheympäristössä, mikä on yhteydessä heidän parempaan sosiaaliseen kompetenssiinsa verrattuna tavallisesti perinteisessä perheympäristössä kasvaviin sisaruksia omaaviin lapsiin (Xie ym., 2022). Eroja ainoiden lapsien ja sisaruksia omaavien lasten välillä voi siis ainakin osittain selittää muut perheympäristössä vallitsevat tekijät.

Downeyn ja Condronin (2004) mukaan erot ainoiden lasten ja sisaruksia omaavien lasten välillä (heidän tutkimuksessaan todetut ainoiden lasten heikommat sosiaaliset taidot verrattuna sisaruksia omaaviin lapsiin) eivät johdu perherakenteesta tai perheen sosioekonomisesta asemasta. Esimerkiksi se, onko lapsella yksi vai kaksi biologista vanhempaa, ei heidän mukaansa vaikuta eroavaisuuksiin. Vaikka ainoalla lapsella olisi kaksi biologista vanhempaa ainoastaan yhden sijaan, osoittaa hän Downeyn ja Condronin (2004) tutkimuksen mukaan suurella todennäköisyydellä hieman heikompia sosiaalisia taitoja kuin sisaruksia omaavat ikätoverinsa. Ainoana lapsena kasvamisen negatiivinen yhteys sosiaalisiin taitoihin näyttäytyy siis samankaltaisena, huolimatta siitä, millaiset vanhemmat lapsella on tai millainen sosioekonominen asema perheellä on.

Downeyn ja Condronin (2004) mukaan biologisten sisarusten tarjoama hyöty suhteessa sosiaalisten taitojen kehittymiseen on suurempi kuin esimerkiksi sisarpuolien tarjoama hyöty. Tämä tutkimustulos voi heidän mukaansa kuitenkin kertoa jostain muusta vaikuttavasta tekijästä, eikä eroista biologisten ja ei-biologisten sisarusten välillä. Ei-biologisten sisarusten kanssa kasvava lapsi voi esimerkiksi altistua muunlaisille stressitekijöille, kuten muuttamiselle ja muille perheympäristön muutoksille, jotka voivat vaikuttaa sosiaalisten taitojen kehitykseen.

4.2.2 Voiko sisarussuhteen laadulla olla merkitystä?

Sisaruksien vaikutus lapsen sosiaalisen kompetenssin kehitykseen ei ole täysin yksiselitteinen ilmiö, vaan sisaruksilla voi mahdollisesti olla sekä positiivisia että negatiivisia yhteyksiä sosiaalisen kompetenssin kehitykseen. Sangin ja Nelsonin (2017) mukaan sisarusten vaikutus lapsen kehitykseen on kompleksi ilmiö, jossa ei ole kyse ainoastaan sisarusten olemassaolosta tai sisarusten puuttumisesta. Sisarusten vaikutus sosiaalisen kompetenssin kehitykseen on siten monimutkainen ilmiö (Sang & Nelson, 2017). Yksi merkittävä tekijä sisarusten lukumäärän lisäksi voi olla sisarussuhteen laatu. Esimerkiksi Kitzmann ja kollegat (2002) ovat arvioineet, että sisarusten välisen suhteen laadulla voi olla suurempi merkitys esimerkiksi ystävyysuhteiden muodostamisen kannalta kuin sillä onko lapsella sisaruksia vai ei (Kitzmann ym., 2002). Tämä arvio on saanut tukea joistain 2000-luvun tutkimuksista (esim. Yucel ym., 2018). Toisaalta esimerkiksi Qianin ja kollegoiden (2022) päiväkotikäisiä lapsia käsittelevässä tutkimuksessa sisarussuhteen laadun ja lapsen sosiaalisen kompetenssin välillä ei havaittu merkittävää yhteyttä (Qian ym., 2022).

Kim ja kollegat (2007) tutkivat pitkittäistutkimuksessaan sisarussuhteiden laadun vaikutusta sosiaaliseen kompetenssiin. Sisarussuhteiden laadun arvioinnissa keskityttiin sisarussuhteen läheisyyteen, sisarusten väliseen konfliktiin ja tuen tai avun tarjoamiseen sisarusten välillä. Läheinen sisarussuhde oli heidän tutkimuksensa mukaansa yhteydessä myönteiseen mukautumiseen nuoruudessa (*positive youth adjustment*), joka tässä tutkimuksessa yhdistettiin sosiaaliseen kompetenssiin. Lisäksi konflikti sisarussuhteissa oli yhteydessä heikkoon sosiaaliseen kompetenssiin (Kim ym., 2007).

Kim ja kollegat (2007) arvelevat, että tuloksia voi selittää läheisten sisarusten tarjoama neuvonanto ja tuki. Samalla läheinen sisarussuhde voi tarjota enemmän sosiaalisia mahdollisuuksia yhä laajemmassa ikätoveriverkostossa. Toisaalta, mikäli sisarusten kesken on jatkuvaa konfliktia, se voi synnyttää toimimattomia sosiaalisia toimintatapoja. Tämä tulkinta on ristiriidassa esimerkiksi Rossin ja Howen (2009) kanssa, joiden mukaan sisarusten välinen konflikti antaa kokemusta sekä erimielisyyksien ratkaisemisesta että aggression ja vihamielisyyden hallitsemisesta (Ross & Howe, 2009). Sisarusten välinen konflikti voi siis mahdollisesti opettaa sosiaalisen kompetenssin kannalta olennaisia taitoja. Kimin ja kollegoiden (2007) mukaan konflikti sisarussuhteissa on kuitenkin yhteydessä heikkoon sosiaaliseen kompetenssiin. Heidän tutkimuksessaan sosiaalista kompetenssia arvioitiin lapsen tai nuoren itse täyttämällä lomakkeella, joka keskittyi yksilön omiin käsityksiin sosiaalisista suhteista (Kim ym., 2007).

Lapsia ja nuoria (noin 16-vuotiaita) tutkineet Yucel ja kollegat (2018) huomauttavat, ettei sisarusten olemassaolo vielä itsessään riitä ainakaan sosiaalisten taitojen kehityksen tukemiseen. Merkittävää näiden taitojen kehityksen kannalta on sen sijaan juuri sisarusten välisen suhteen laatu. Nuoret, joilla on läheinen suhde sisaruksiinsa nauttivat suurella todennäköisyydellä suosiosta ikätovereidensa keskuudessa ja yhä useampi ikätoveri pitää heitä kavereinaan. Vielä pelkkä sisarusten lukumäärä ei siis näyttäisi ennustavan kavereiden määrää, vaan olennaiseksi tekijäksi nousee sisarussuhteiden laatu (Yucel ym., 2018). Tässä tutkimuksessa mitattiin sosiaalisia taitoja lapsen arvioidun kaverimäärän perusteella: Tutkimukseen osallistuneet oppilaat ilmoittivat tutkijoille niiden henkilöiden nimet, joita he pitivät kavereinaan. Näin jokainen oppilas sai 1–30 mainintaa. Näiden kaverimainintojen (*friend nominations*) suuri lukumäärä oli tässä tutkimuksessa yhteydessä läheiseen sisarussuhteeseen (Yucel ym., 2018).

Samankaltaisia tuloksia liittyen sisarussuhteen laatuun on saatu jo aikaisemmissa tutkimuksissa. Lockwoodin ja kollegoiden (2001) mukaan sisarussuhteen läheisyys on yhteydessä ikätoverisuhteisiin ja niiden laatuun. Lapset, joilla on läheinen suhde sisarukseensa omaavat suurella todennäköisyydellä myönteisiä suhteita myös ikätovereihinsa. Samalla he ovat todennäköisesti suosittuja ja yleisesti pidettyjä ikätovereidensa keskuudessa. Heitä ei sen sijaan nähdä uhriksi joutuneina, vetäytyneinä tai vertaisryhmästä torjuttuina.

Sisarusten välisellä konfliktilla on kuitenkin hieman monimutkaisempi yhteys sosiaaliseen kompetenssiin. Konfliktista sisarussuhteessa voi Lockwoodin ja kollegoiden (2001) mukaan olla sekä hyötyä että haittaa sosiaalisen kompetenssin ja ikätoverisuhteiden kannalta. Tutkimuksessa lapset, joiden sisarussuhteita luonnehti suuri konfliktin määrä, näyttäytyivät korkean statuksen omaavina yksilöinä ikätovereidensa keskuudessa. Samalla heidät kuitenkin torjuttiin ikätovereiden seurassa useammin, kuin sellaiset lapset, joiden sisarussuhteissa ei esiintynyt yhtä suurta määrää konfliktia (Lockwood ym., 2001). Tämä osoittaa, ettei sisarussuhteessa esiintyvän konfliktin ja ikätovereiden keskuudessa näyttäytyvän sosiaalisen kompetenssi välinen yhteys ole täysin yksiselitteinen. Sen sijaan kyseessä on vielä laajempaa tutkimustietoa vaativa ilmiö.

Lockwood ja kollegat (2001) arvelevat, että tuloksia voivat selittää useat eri tekijät. Läheisyys sisarussuhteissa voi heidän mukaansa johtaa positiivisiin odotuksiin ja asenteisiin ihmissuhteita kohtaan ja siten ruokkia lapsen halukkuutta toimia ikätovereidensa kanssa myönteisellä tavalla. Samalla läheisessä sisarussuhteessa opittu prososiaalinen käytös voi heijastua myöhempisiin

vuorovaikutustilanteisiin ikätovereiden kanssa toimiessa. Lisäksi myönteiset ikätoverisuhteet esimerkiksi koulussa voivat vaikuttaa myös lapsen sisarussuhteisiin kotona.

Sawyerin ja kollegoiden (2002) mukaan vanhemman sisaruksen myönteinen ja vastaanottava tapa reagoida (ei jätä huomiotta tai sivuuta sisarusta) nuoremman sisaruksen tunteiden ilmaisuihin on yhteydessä lapsen emotionaaliseen ja sosiaaliseen kasvuun. Vanhemman sisaruksen (tässä tutkimuksessa korkeintaan kymmenenvuotiaan sisaruksen) vastaanottava tapa reagoida esikouluikäisen sisaruksen ilmaisuihin on positiivisesti yhteydessä tunnetietoisuuteen (*emotion knowledge*). Tutkimuksen tulokset antavat viitteitä siitä, että vanhemman sisaruksen myönteiset reaktiot nuorempaan sisarukseen edesauttavat esikouluikäisen kykyä keskittyä muiden emotionaalisiin tarpeisiin.

Vanhemman sisaruksen myönteinen ja vastavuoroinen toiminta näyttäisi Sawyerin ja kollegoiden (2002) mukaan siirtyvän myös nuoremmalle sisarukselle: nuoremman sisaruksen myönteistä ja vastavuoroista toimintaa ikätovereita kohtaan ennusti tutkimuksessa vanhemman sisaruksen vastaavanlainen toiminta. Tämän yhteyden kohdalla tulokset vaihtelivat kuitenkin lapsen iän, sukupuolen ja sisarusten välisen ikäeron mukaan, ja merkittävin yhteys havaittiin sisarusten ikäeron ollessa alle kolmekymmentä kuukautta.

Kuten Lockwood ja kollegat (2001) arvioivat, sisarussuhteessa opittu prososiaalinen käytös voi Sawyerin ja kollegoiden (2002) tutkimuksen tuloksien perusteella heijastua myöhempisiin vuorovaikutustilanteisiin ikätovereiden seurassa. Vanhemman sisaruksen prososiaalinen toiminta nuorempaa sisarusta kohtaan ennusti heidän tutkimuksessaan nuoremman sisaruksen prososiaalista toimintaa ikätovereiden keskuudessa. Poikalasten kohdalla myös vanhemman sisaruksen vähäinen kielteinen reagointi nuorempaa sisarusta kohtaan ennusti nuoremman sisaruksen prososiaalista toimintaa ikätovereiden seurassa.

Buist ja Vermande (2014) ovat alankomaisia lapsia (keskiarvolta 11.40-vuotiaita) tutkiessaan jakaneet sisarussuhteet kolmeen eri luokkaan niissä esiintyvän lämmön ja konfliktin mukaisesti: näin sisarussuhteet voidaan jakaa konfliktiseen luokkaan (*conflictual cluster*), jossa sisarussuhdetta luonnehtii konfliktisuus ja vähäinen suhteessa näyttäytyvä lämpö, harmoniseen luokkaan (*harmonious cluster*), jossa suhdetta kuvaa lämpö ja vain vähäinen konfliktisuus, ja affektiivisintensiiviseen luokkaan (*affect-intense cluster*), jossa esiintyy keskiarvoa enemmän lämpöä, mutta myös konfliktia. Lapset, joiden sisarussuhdetta luonnehtii konfliktisuus ja vähäinen suhteen lämpö osoittavat Buistin ja Vermanden (2014) mukaan enemmän aggressiivista

käytöstä ja heikompaa sosiaalista kompetenssia kuin ne lapset, joiden sisarussuhde on affektiivisintensiivinen (suhteessa keskiarvoa enemmän lämpöä, mutta myös konfliktia). Lisäksi harmonisen sisarussuhteen (suhdetta luonnehtii lämpö) omaavat lapset osoittavat suurella todennäköisyydellä korkeampaa sosiaalista kompetenssia kuin konfliktisen sisarussuhteen omaavat lapset (Bist & Vermande, 2014).

Koska, harmonisen ja affektiivisintensiivisen sisarussuhteen omaavien lasten sosiaalisessa kompetenssissa ei esiinny suuria eroavaisuuksia, näyttäisi siltä, että erityisesti sisarussuhteessa esiintyvä lämpö on tärkeässä roolissa lapsen sosiaalisen kehityksen kannalta (Buist & Vermande, 2014). Tämän poikittaistutkimuksen perusteella ei kuitenkaan voida johtaa syy- tai seuraussuhteita tai kertoa sitä, onko sosiaalisen kompetenssin kehityksen kannalta merkittävämpää välttyä suurelta määrältä konfliktia sisarussuhteessa vai saada kokemuksia lämpimästä sisarussuhteesta. Sekä sisarussuhteen lämmöllä ja konfliktisuudella vaikuttaisi kuitenkin olevan merkitystä lapsen sosiaalisen kehityksen kannalta.

4.2.3 Muita tekijöitä sisarussuhteessa

Buistin ja Vermanden (2014) mukaan siskokset omaavat veljeksiä todennäköisemmin harmonisen (suhdetta luonnehtii lämpö) kuin konfliktisen suhteen (suhdetta luonnehtii suuri konfliktin määrä). Samoin ne sisarussuhteet, joissa vanhempi sisarus on tyttö ovat merkittävästi useammin laadultaan harmonisia kuin sellaiset, joissa vanhempi sisarus on poika. Käänteisesti ne sisarussuhteet, joissa vanhempi sisarus on poika, ovat merkittävästi useammin luonteeltaan konfliktisia (Buist & Vermande, 2014). Tutkimus osoittaa, että sisarusten sukupuolella voi olla merkitystä, kun tarkastellaan sisarussuhteen laatua. Sisarussuhteen laatuun voi Tanskasen ja Rotkirchin (2018) mukaan vaikuttaa niin ikään sisarusten sukupuoli, mutta lisäksi myös sisarusten välinen ikäero.

Jo mainitun Derakhshanpourin ja kollegoiden (2020) tutkimuksen mukaan ainoat lapset osoittivat heikompia sosiaalisia taitoja kuin sisarusten kanssa kasvaneet lapset. Tässä tutkimuksessa heikompia sosiaalisia taitoja osoittivat kuitenkin ainoastaan ainoat tyttölapset. Syynä poikien sosiaalisiin taitoihin voi Derakhshanpourin (2020) mukaan olla se, että pojat hankkiutuvat tyttöjä suuremmalla todennäköisyydellä sosiaalisia taitoja harjoittavaan toimintaan kodin ulkopuolella. Downeyn ja Condrinin (2004) mukaan sisaren sukupuolella ei sen sijaan ole merki-

tystä, kun tarkastellaan sisaruksen positiivista yhteyttä sosiaalisten taitojen kehitykseen. Sisaruksen tarjoama hyöty sosiaalisten taitojen kehitykselle on heidän mukaansa samankaltainen, oli kyseessä sisko tai veli.

Toisin kuin Downeyn ja Condronin (2004) tutkimus esittää, myös sukupuolella voi Sangin ja Nelsonin (2017) mukaan olla merkittävä rooli, kun tarkastellaan sisarusten vaikutusta lapsen sosiaalisen kompetenssin kehitykseen. He tutkivat erilaisia sisarussuhteita ja kahta sosiaalisen kompetenssin osa-alueita: kykyä asettua toisen asemaan (*perspective taking*) ja sosiaalisia taitoja. Tulokset osoittivat, että tytöt, joilla ei ollut sisaruksia, osoittivat parempaa kykyä asettua toisen asemaan, kuin ne tytöt, joilla oli veli tai veljeksiä. Veljekset sen sijaan vaikuttivat jossain määrin hyötyvän sisarussuhteestaan, sillä he osoittivat hyvää toisen asemaan asettumisen taitoa. Lisäksi nuoremman sisikon omaavat lapset näyttäisivät tutkimuksen perusteella kehittävän sosiaalisia taitoja muita lapsia paremmin (Sang & Nelson, 2017). Sosiaalisia taitoja mitattiin tässä tutkimuksessa lapsen äidin täyttämän lomakkeen avulla ja kykyä asettua toisen asemaan laboratorio-olosuhteissa tehtävillä testeillä.

Downey ja kollegat (2013) ovat arvelleet, että ainoiden lasten sosiaaliset taidot kehittyisivät ikätovereitaan enemmän viiden ensimmäisen kouluvuoden aikana. Heidän tutkimuksensa kuitenkin osoittaa tämän hypoteesin vääräksi. Ainoat lapset eivät osoita suurempaa kehitystä sosiaalisissa taidoissa verrattuna sisaruksia omaaviin lapsiin. Eniten edistystä sosiaalisten taitojen osalta näyttäisivät osoittavan erityisesti yksi tai kaksi sisarusta omaavat lapset (Downey ym., 2015).

Downeyn ja Condronin (2004) mukaan sisaruksien kanssa kasvamisesta saatava hyödy liittyy sosiaaliin taitoihin voi kuitenkin hiipua sisarusten määrän kasvaessa. Parhaassa asemassa sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta vaikuttaisivat olevan lapset, joilla on yksi tai kaksi sisarusta. Sen sijaan, mikäli sisaruksia on enemmän kuin kaksi, vaikutus sosiaaliin taitoihin on samankaltainen kuin ainoilla lapsilla. Yhdestä tai kahdesta sisaruksesta voi siten olla hyötyä sosiaalisten taitojen kehityksessä, mutta sisarusten määrän kasvaessa saatava hyöty hiipuu (Downey & Condron, 2004). Tämä tutkimustulos antaa tukea jo mainitulle Resource dilution -teorialle ja sen argumentille siitä, miten lapsien määrän kasvaessa vanhempien resurssit jakautuvat yhä useamman kohteen kesken.

Tutkielman tulokset

Tämän tutkielman tavoitteena oli laatia katsaus sosiaalisen kompetenssin käsitteeseen ja ymmärtää, millaisesta kokonaisuudesta on kyse. Tarkoituksena oli vertailla eri näkemyksiä ja koota yhteen sitä, miten eri tavoilla sosiaalista kompetenssia on pyritty ymmärtämään ja määrittelemään. Toin tutkielmassa esille, millaisia eri yksilön ominaisuuksia ja taitoja sosiaaliseen kompetenssiin yleisesti liitetään. Lisäksi avasin sitä, miten ja millaisessa kontekstissa sosiaalisen kompetenssi näyttäytyy.

Sosiaalinen kompetenssi on laaja käsite, jota on lähestytty useista eri näkökulmista ja jolle ei ole yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Kuitenkin se ymmärretään yleisesti laajaksi ja eräänlaiseksi kattokäsitteeksi, jonka alle sisällytetään useita erilaisia taitoja ja kokonaisuuksia. Sosiaaliseen kompetenssiin yleisesti kuuluviksi taidoiksi luetaan erityisesti sosiaaliset, emotionaaliset ja sosiokognitiiviset taidot. Siihen yhdistetään prososiaaliset taidot, sosiaalinen ongelmanratkaisukyky, itsesäätelytaidot, kyky mukautua sosiaalisissa tilanteissa tapahtuviin muutoksiin sekä kyky luoda ja säilyttää suhteita muihin. Se voidaan ymmärtää yksilön kykynä suoriutua sosiaalisista tilanteista tehokkaasti ja sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla. Sosiaalisesti kompetentti yksilö kykenee samanaikaisesti tasapainottelemaan omien ja myös muiden tarpeiden välillä saavuttaen omien päämääriensä lisäksi hyväksynnän yhteisössä ja ylläpitäen myönteisiä suhteita ja vuorovaikutusta muihin. Sosiaalinen kompetenssi on lopulta hyvin kontekstisidonnainen asia, jota ei tule erottaa siitä ympäristöstä, jossa yksilö sitä osoittaa, tai jossa se näyttäytyy.

Tutkielman toinen päätavoite oli selvittää, millainen rooli sisarussuhteilla on lapsen sosiaalisen kompetenssin kehityksessä. Taustalla vaikutti siis eräänlainen oletus siitä, että sisarussuhteilla voi olla merkitystä lapsen sosiaalisen kehityksen kannalta. Tarkoituksena oli luoda laaja-alainen koonti siitä, miten uusimman ja 2000-luvulla toteutetun tutkimuksen mukaan sisarussuhde voi olla yhteydessä lapsen sosiaalisen kompetenssin kehitykseen. Löysin aiheesta esimerkiksi sellaisia tutkimuksia, joissa oli vertailtu sisaruksia omaavien lasten ja ainoiden lasten osoittamaa sosiaalista kompetenssia toisiinsa.

Tässä tutkielmassa selvisi, etteivät tutkimukset sisarussuhteiden vaikutuksesta sosiaaliseen kompetenssiin ole täysin yksimielisiä. Valtaosa uusimmasta ja 2000-luvulla julkaistusta tutkimuksesta kuitenkin osoittaa, että sisaruksilla ja sisarussuhteilla voi olla merkitystä lapsen sosiaalisen kompetenssin kehityksen kannalta. Useiden tutkimusten mukaan sisaruksista ja etenkin

läheisestä sisarussuhteesta voi olla hyötyä lapsen sosiaalisen kompetenssin kehitykselle. Sisaruksia omaavat lapset osoittavat useiden tutkimusten mukaan parempaa sosiaalista kompetenssia suhteessa ainoisiin lapsiin. Tutkimusta erityisesti sosiaalisten taitojen näkökulmasta on tehty paljon ja sisaruksia omaavat lapset näyttäisivät osoittavat parempia sosiaalisia taitoja kuin ainoat lapset.

Useat tutkimukset osoittavat, että sisarussuhteen laadulla voi olla olennainen rooli lapsen sosiaalisen kompetenssin kehityksen kannalta. Tutkimukset ovat keskittyneet mittaamaan erityisesti sisarussuhteen läheisyyttä, lämpöä ja konfliktisuutta. Vielä ei kuitenkaan ole täysin selkeää, millainen rooli sisarussuhteen läheisyydellä tai siinä esiintyvällä konfliktilla on sosiaalisen kompetenssin kehityksen kannalta. Lämmin ja läheinen sisarussuhde vaikuttaisi kuitenkin tarjoavan konfliktista sisarussuhdetta paremmat lähtökohdat lapsen sosiaalista kehitystä ajatellen.

Lisäksi sisarussuhteisiin ja lapsen sosiaalisen kompetenssin kehitykseen liittyy olennaisesti useita sellaisia tekijöitä, jotka on syytä huomioida tulevaisuudessa koskevista tutkimuksista. Sisarussuhteisiin liittyy eroavaisuuksia esimerkiksi sukupuoleen, syntymäjärjestykseen ja lasten väliseen ikäeroon liittyen. Erityisesti vanhempi sisarus ja hänen toimintansa nuorempaa sisarusta kohtaan vaikuttaisi olevan merkittävässä roolissa nuoremman sisaruksen sosiaalisen kompetenssin kehityksen kannalta. Myös vanhemman sisaruksen sukupuolella voi olla merkitystä sisarussuhteen laatuun ja sitä kautta sosiaalisen kompetenssin kehitykseen.

Johtopäätökset ja pohdinta

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kannalta mielenkiintoinen ja tutkimuksen päätuloksia täydentävä havainto liittyy siihen, miten sosiaalista kompetenssia on nykytutkimuksissa pyritty mittaamaan. Se miten tutkijat pyrkivät mittaamaan lasten sosiaalista kompetenssia kertoo mielestäni siitä, miten tutkijat ymmärtävät tämän laajan käsitteen. Tässä tutkielmassa käsittelemäni tutkimukset ovat tarkastelleet lapsen sosiaalista kompetenssia erityisesti lapsen suosion ja ystävyyssuhteiden mittaamisen kautta. Samalla sosiaalista kompetenssia ja sosiaalisia taitoja mittaavat tutkimukset voivat lopulta mitata keskenään samoja asioita. Kitzmann ja kollegat (2002) ovat esimerkiksi tutkimuksessaan keskittyneet tarkastelemaan lasten suosiota ikätovereiden keskuudessa ja heidän muodostamien ystävyyssuhteiden määrää ja laatua. Sosiaalisia taitoja mitanneet Downey ja Condrón (2004) puolestaan hyödynsivät tutkimuksessaan opettajien arvioimaa lapsen kyvykkyyttä muodostaa ja ylläpitää ystävyyssuhteita, tulla toimeen muiden kanssa ja esimerkiksi lapsen osoittamaa prososiaalista toimintaa kuten avun tai tuen antamista muille.

Muut tässä tutkielmassa esittelemäni tutkimukset ovat sosiaalisen kompetenssin mittaamisessa hyödyntäneet esimerkiksi lapsen tai nuoren itse täyttämiä (esim. Buist & Vermande, 2014; Kim ym., 2007) tai lapsen äidin (esim. Qian ym., 2022) täyttämiä kyselylomakkeita. Koska sosiaalista kompetenssia on mitattu useilla eri tavoilla, vaikuttaa siltä, ettei sosiaalisen kompetenssin mittaamiselle ole yhtä yleisesti hyväksyttyä tapaa tai mittaria. Tutkimusten metodeja tarkastellessa tulee kuitenkin muistaa, että tutkijoille on luonnollista käyttää ajallisesti ja kustannuksellisesti tehokkaita metodeja sosiaalisen kompetenssin mittaamiseksi. Joka tapauksessa tutkimukset ovat mitanneet sosiaalista kompetenssia useilla toisistaan poikkeavilla tavoilla, mikä tulee ottaa huomioon johtopäätöksiä muodostaessa. Tulvaisuudessa on toivottavaa, että tutkimuksissa hyödynnetään yhä kokonaisvaltaisempia mittareita sosiaalisen kompetenssin mittaamiseksi ja myös uusia mittareita sosiaalisen kompetenssin mittaamiseksi kehitetään.

Tutkielmassa esiteltyjen tutkimustulosten keskinäiselle ristiriitaisuudelle voidaan esittää useita eri syitä. Se että sisarussuhteiden yhteydestä lasten sosiaalisen kompetenssin kehitykseen on löydettävissä useita keskenään hieman ristiriidassa olevia tuloksia voi kertoa esimerkiksi siitä, ettei sosiaalisen kompetenssin mittaamiselle ole yhtä vakiintunutta tapaa tai mittaria, vaan tutkimukset hyödyntävän opettajien, vanhempien tai lasten ikätovereiden antamia raportteja, joissa voidaan keskittyä toisistaan eriäviin sosiaalisen kompetenssin osa-alueisiin. Lisäksi so-

siaalisien kompetenssin mittaamisessa keskitytään usein sosiaalisiin taitoihin. Koska tutkimustuloksista löytyy eroavaisuuksia, pidän myös todennäköisenä sitä, että lapsen sosiaalisen kehityksen kannalta merkittävämmässä roolissa ovat lopulta sisarusten ja sisarussuhteiden sijaan muut lapsen lähiympäristön tekijät. Vaikka sisaruksista tai esimerkiksi läheisistä sisarussuhteista olisi hyötyä lapsen sosiaaliselle kehitykselle, lapsen lähiympäristön muiden ihmissuhteiden ja tekijöiden merkitystä ei voida sivuuttaa.

Se, etteivät tutkimustulokset sosiaalisen kompetenssin kehityksestä ja sisarussuhteista ole täysin yksimielisiä, avaa kuitenkin monenlaisia jatkotutkimusmahdollisuuksia. Erityisen mielenkiintoisen osa-alueen sisarussuhteita ja sosiaalista kompetenssia käsittelevässä tutkimuksessa muodostaa lasten väliset konfliktitilanteet. Nämä tilanteet voidaan nähdä eräänlaisena sosiaalisen kompetenssin areenana, jossa lapsi saa sosiaalisen kehityksen kannalta opettavaisia kokemuksia, ja jossa lapsen heikko sosiaalinen kompetenssi voi toisaalta näyttäytyä. Konfliktitilanteet ja niiden määrä kertovat sisarussuhteen laadusta, jolla voi tämän tutkielman perusteella olla merkitystä lapsen sosiaalisen kompetenssin kehityksen kannalta. Se, miten nämä sisarusten väliset tilanteet vaikuttavat lapsen sosiaalisen kompetenssin kehitykseen tarjoaa aiheen jatkotutkimuksille. Onko mahdollista, että erityisesti sisarusten väliset konfliktitilanteet opettavat lapsille jotain sellaista, josta ainoat lapset jäävät ikään kuin paitsi?

Lisäksi tutkimukset ovat löytäneet joitain eroavaisuuksia tyttö- ja poikalasten välillä. Tytöt voivat esimerkiksi kärsiä ainoana lapsena kasvamisesta ainoita poikalapsia enemmän. Lisäksi sisareksien ja veljeksien väliset suhteet voivat erota toisistaan monin tavoin. Jotta voidaan saavuttaa entistä laajempaa ymmärrystä sisarussuhteiden vaikutuksesta sosiaalisen kompetenssin kehitykseen, on otettava huomioon ja tutkittava esimerkiksi erilaisten sisarussuhteiden eroavaisuuksia niiden laadun suhteen.

Tässä tutkielmassa tarkoituksena oli laatia katsaus sisarussuhteiden yhteydestä lapsen sosiaalisen kompetenssin kehitykseen. Samalla tavoitteena oli perehtyä sosiaalisen kompetenssin käsitteeseen ja siihen, miten se ymmärretään yleisesti. Tarkoituksena oli siis laatia eräänlainen yleiskatsaus aiheesta ja siinä koen onnistuneeni. Kuvasin mielestäni kattavasti sisarussuhteita ja lapsen sosiaalisen kompetenssin kehitystä käsittelevää tutkimusta ja laadin ilmiötä kuvaavan yleiskatsauksen. Tämä katsaus tarjoaa teoreettista pohjaa erityisesti lapsen sosiaalista kehitystä tarkastelevalle tutkimukselle ja tutkimukselle, jonka tarkoituksena on tutkia esimerkiksi eri perhemuotojen ja -rakenteiden merkitystä lapsen kehitykselle.

Onnistuin mielestäni löytämään ja valitsemaan erilaisia aihetta kattavasti kuvaavia tutkimuksia, jotka oli toteutettu useissa eri kulttuureissa. Kokoamani tutkimukset eivät siis edusta ainoastaan yhtä etnistä tai kansallista ryhmää. Koen noudattaneeni tutkielman laatimiseen liittyviä eettisiä toimintatapoja parhaan ymmärrykseni mukaisesti. Olen pyrkinyt raportoimaan tekemäni havainnot huolellisesti ja selkeästi, enkä ole esimerkiksi halunnut plagioida muiden kirjoittamaa tekstiä. Hyödynsin vertaisarvioituja lähteitä ja suosin 2000-luvulla julkaistuja tutkimuksia. Lisäksi onnistuin mielestäni säilyttämään objektiivisen otteen tutkielman laatijana sekä tiedonhakuja tehdessäni että tutkimustuloksia käsitellessäni. En suosinut ainoastaan keskenään samankaltaisia tutkimustuloksia osoittavia tutkimuksia, vaan sen sijaan toin esiin myös poikkeavat tulokset. Tutkielmassa esittelemäni tutkimukset eivät ole kovinkaan yksimielisiä vaan sen sijaan niistä käy ilmi kiinnostavia ristiriitaisuuksia, jotka luovat potentiaalisia jatkotutkimusideoita. Lisäksi huomioin käsittelemieni tutkimusten väliset metodilliset erot, mikä auttoi vertailemaan eri tutkimuksia toisiinsa ja samalla se toi esiin tietynlaisen kehityskohteen aihettani käsittelevällä tutkimuskentällä.

Tutkielmalle voidaan kuitenkin esittää kritiikkiä muun muassa siitä, että suuri osa käsittelemistäni tutkimuksista on poikittaistutkimuksia pitkittäistutkimusten sijaan, minkä vuoksi johtopäätösten muodostamiseen on suhtauduttava tietynlaisella varauksella. Lisäksi tässä tutkielmassa lasten sosiaalisia taitoja mitanneet tutkimukset ovat yliedustettuina, kun ajatellaan sosiaalisen kompetenssin laajaa kokonaisuutta ja siihen liitettäviä osa-alueita, minkä vuoksi kritiikkiä eri tutkimusten vertailukelpoisuudesta toisiinsa nähden voidaan esittää. Sen lisäksi, että olen tässä tutkielmassa tietoisesti käsitellyt sosiaalisia taitoja mitanneita tutkimuksia, useat sosiaalista kompetenssia mittaavat tutkimukset ovat eri tavoilla mitanneet juuri lasten sosiaalisia taitoja. Tutkielmaan valikoituneet tutkimukset kuvaavat siten jollain tavalla kyseistä ilmiötä tarkastelevaa tutkimusten kenttää ja sitä, miten sosiaalisten taitojen mittaaminen on suosiossa sosiaalista kompetenssia käsittelevissä tutkimuksissa: sosiaaliset taidot nähdään sosiaalisen kompetenssin kannalta olennaisena osa-alueena, jota on samalla helppo mitata.

Lähteet

- Ahonen, L. (2017). *Haastavat kasvatustilanteet: lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja*. PS-kustannus.
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0* (4. uud. p.). Vastapaino.
- Blake, J. (1981). The Only Child in America: Prejudice versus Performance. *Source: Population and Development Review*, 7(1), 43–54. <https://www.jstor.org/stable/1972763>
- Booth, C. L., Rose-Krasnor, L., & Rubin, K. H. (1991). Relating Preschoolers' Social Competence and their Mothers' Parenting Behaviors to Early Attachment Security and High-Risk Status. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8(3), 363–382. <https://doi.org/10.1177/0265407591083004>
- Buist, K. L., & Vermande, M. (2014). Sibling relationship patterns and their associations with child competence and problem behavior. *Journal of Family Psychology*, 28(4), 529–537. <https://doi.org/10.1037/a0036990>
- Crick, N. R., & Dodge, K. A. (1994). A Review and Reformulation of Social Information-Processing Mechanisms in Children's Social Adjustment. *Psychological Bulletin*, 115(1), 74–101. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.115.1.74>
- Denham, S. A., Blair, K. A., Demulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach-Major, S., & Queenan, P. (2003). Preschool Emotional Competence: Pathway to Social Competence? *Child Development*, 74(1), 238–256. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00533>
- Derakhshanpour, F., Khosravi, A., Khajavi, A., Shahini, N., Kashani, L., & Salimi, Z. (2020). Comparing social skills between children of single-child and multiple-children families. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 276–281. <https://pc124152.oulu.fi:9443/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=asn&AN=149341844&site=ehost-live&scope=site>
- Downey, D. B. (2001). Number of siblings and intellectual development: The resource dilution explanation. *American Psychologist*, 56(6), 497–504. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.6-7.497>

- Downey, D. B., & Condrón, D. J. (2004). Playing Well with Others in Kindergarten: The Benefit of Siblings at Home. *Journal of Marriage and Family*, 66(2), 333–350. <https://www.jstor.org/stable/3599841>
- Downey, D. B., Condrón, D. J., & Yucel, D. (2015). Number of Siblings and Social Skills Revisited Among American Fifth Graders. *Journal of family issues*, 36(2), 273–296. <https://doi.org/10.1177/0192513X13507569>
- Dunn, J. (2000). State of the art: Siblings. *Psychologist (London, England: 1988)*, 13(5), 244.
- Dunn, J. (2015). Siblings. Teoksessa: Grusec, J. E., Hastings, P. D., & Anderson, C. A. (2015). *Handbook of socialization: Theory and research (Second edition.)*. The Guilford Press.
- D'urso, G., Symonds, J., Sloan, S., & Devine, D. (2013). Bullies, victims, and meanies: the role of child and classmate social and emotional competencies. *Social Psychology of Education*, 25, 293–312. <https://doi.org/10.1007/s11218-021-09684-1>
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Falbo, T., & Polit, D. F. (1986). Quantitative Review of the Only Child Literature. Research Evidence and Theory Development. *Psychological Bulletin*, 100(2), 176–189. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.100.2.176>
- Fernandes, C., Monteiro, L., Santos, A. J., Fernandes, M., Antunes, M., Vaughn, B. E., & Veríssimo, M. (2020). Early father–child and mother–child attachment relationships: contributions to preschoolers' social competence. *Attachment and Human Development*, 22(6), 687–704. <https://doi.org/10.1080/14616734.2019.1692045>
- Groh, A. M., Fearon, R. P., Bakermans-Kranenburg, M. J., van IJzendoorn, M. H., Steele, R. D., & Roisman, G. I. (2014). The significance of attachment security for children's social competence with peers: A meta-analytic study. *Attachment and Human Development*, 16(2), 103–136. <https://doi.org/10.1080/14616734.2014.883636>
- Halle, T. G., & Darling-Churchill, K. E. (2016). Review of measures of social and emotional development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 45, 8–18. <https://doi.org/10.1016/J.APPDEV.2016.02.003>

- Hee, K. Y., & Kang, M. J. (2010). The Influences of Siblings and Emotional Intelligence on Social Competence : Conflict Solving Strategies as Mediators. *Korean Journal of Child Studies*, 31(3), 199–214.
- Holopainen, L., Lappalainen, K., Junttila, N., & Savolainen, H. (2012). The Role of Social Competence in the Psychological Well-being of Adolescents in Secondary Education. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 56(2), 199–212. <https://doi.org/10.1080/00313831.2011.581683>
- Huang, W., Weinert, S., von Maurice, J., & Attig, M. (2022). Specific Parenting Behaviors Link Maternal Education to Toddlers' Language and Social Competence. *Journal of Family Psychology*, 36(6), 998–1009. <https://doi.org/10.1037/fam0000950>
- Hutchby, I., Moran-Ellis, J., James, A., Alanen, L., Baker, C., Barrett, H., Haudrup Christensen, P., Danby, S., de Montigny, G., Freeman, K. E., Gardner, H., Keogh, J., Sanders, R. E., Silverman, D., & Thornborrow, J. (1998). *Children and social competence: arenas of action*. Falmer.
- Jones, S. M., Barnes, S. P., Bailey, R., & Doolittle, E. J. (2017). Promoting social and emotional competencies in elementary school. *Future of Children*, 27(1), 49–72. <https://doi.org/10.1353/FOC.2017.0003>
- Kim, J. Y., McHale, S. M., Crouter, A. C., & Osgood, D. W. (2007). Longitudinal Linkages Between Sibling Relationships and Adjustment From Middle Childhood Through Adolescence. *Developmental Psychology*, 43(4), 960–973. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.4.960>
- Kitzmann, K. M., Cohen, R., & Lockwood, R. L. (2002). Are Only Children Missing Out? Comparison of the Peer-Related Social Competence of Only Children and Siblings. *Journal of social and personal relationships*, 19(3), 299–316. <https://doi.org/10.1177/0265407502193001>
- Ladd, G. W. (2005). *Children's peer relations and social competence: a century of progress*. Yale University Press.
- Ladd, G. W., & Mize, J. (1983). A cognitive-social learning model of social-skill training. *Psychological Review*, 90(2), 127–157. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.90.2.127>

- Laine, Kaarina., & Aho, Sirkku. (2005). *Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa*. Otava.
- Lee, & Cho, S. (2002). Sibling Relationships and Children's Social Competence. *Korean Journal of Child Studies*, 23(3), 139–148.
- Legkauskas, V., & Magelinskaitė-Legkauskienė, Š. (2019a). Importance of social competence at the start of elementary school for adjustment indicators a year later. *Issues in Educational Research*, 29(4), 2019.
- Legkauskas, V., & Magelinskaitė-Legkauskienė, Š. (2019b). Social competence in the 1st grade predicts school adjustment two years later. *Early Child Development and Care*, 191(1), 83–92. <https://doi.org/10.1080/03004430.2019.1603149>
- Lindsey, E. W., & Berks, P. S. (2019). Emotions expressed with friends and acquaintances and preschool children's social competence with peers. *Early Childhood Research Quarterly*, 47, 373–384. <https://doi.org/10.1016/J.ECRESQ.2019.01.005>
- Lockwood, R. L., Kitzmann, K. M., & Cohen, R. (2001). THE IMPACT OF SIBLING WARMTH AND CONFLICT ON CHILDREN'S SOCIAL COMPETENCE WITH PEERS. *Child Study Journal*, 31(1), 47. <http://pc124152.oulu.fi:8080/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=asn&AN=5340651&site=ehost-live&scope=site>
- Mavroveli, S., Petrides, K. v., Rieffe, C., & Bakker, F. (2007). Trait emotional intelligence, psychological well-being and peer-rated social competence in adolescence. *British Journal of Developmental Psychology*, 25(2), 263–275. <https://doi.org/10.1348/026151006X118577>
- Mckown, C., Gumbiner, L. M., & Russo & Meryl Lipton, N. M. (2009). Social-Emotional Learning Skill, Self-Regulation, and Social Competence in Typically Developing and Clinic-Referred Children. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 38(6), 858–871. <https://doi.org/10.1080/15374410903258934>
- Merrill, K. L., Smith, S. W., Cumming, M. M., & Daunic, A. P. (2017). A Review of Social Problem-Solving Interventions: Past Findings, Current Status, and Future Directions. *Review of Educational Research*, 87(1), 71–102. <http://www.jstor.org.pc124152.oulu.fi:8080/stable/44667649>

- Metsämuuronen, J. (2011). *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Methelp.
- Neitola, M. (2011). *Lapsen sosiaalisen kompetenssin tukeminen – vanhempien epäsuorat ja suorat vaikutustavat*. <https://www.utupub.fi/handle/10024/72512>
- Okano, L., Jeon, L., Crandall, A., Powell, T., & Riley, A. (2019). Developmental cascades of social competence, achievement in school, and achievement on standardized assessments during the transition to adolescence and secondary school. *Journal of Adolescence*, 74, 91–102. <https://doi.org/10.1016/J.ADOLESCENCE.2019.06.001>
- Qian, G., Chen, X., Jiang, S., Guo, X., Tian, L., & Dou, G. (2022). Temperament and sibling relationships: The mediating effect of social competence and behavior. *Current Psychology*, 41(9), 6147–6153. <https://doi.org/10.1007/S12144-020-01080-W/TABLES/3>
- Roberts, W. L. (2020). Parents' observed responses to children's emotional distress: Relations with social competence in preschool. *British Journal of Developmental Psychology*, 38(2), 186–204. <https://doi.org/10.1111/BJDP.12315>
- Rose-Krasnor, L. (1997). The Nature of Social Competence: A Theoretical Review. *Social Development*, 6(1), 111–135. <https://doi.org/10.1111/J.1467-9507.1997.TB00097.X>
- Rose-Krasnor, L., & Denham, S. A. (2009). Social-emotional competence in early childhood. Teoksessa Rubin, K. H., Bukowski, W. M., & Laursen, B. (toim.). *Handbook of peer interactions, relationships, and groups*. The Guilford Press.
- Ross, H., & Howe, N. (2009). Family influences on children's peer relationships. Teoksessa K. H. Rubin, W. M. Bukowski, & B. Laursen (toim.), *Handbook of peer interactions, relationships, and groups*. The Guilford Press.
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopisto. http://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- Salmivalli, C. (2005). *Kaverien kanssa: vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. PS-kustannus.
- Sameroff, A. J. (1993). Models of development and developmental risk. Teoksessa Zeanah, C. H., Jr. (2005). *Handbook of infant mental health (2. ed.)*. Guilford Press.

- Sang, S. A., & Nelson, J. A. (2017). The effect of siblings on children's social skills and perspective taking. *Infant and Child Development*, 26(6). <https://doi.org/10.1002/ICD.2023>
- Sawyer, K. S., Denham, S., DeMulder, E., Blair, K., Auerbach-Major, S., & Levitas, J. (2002). The Contribution of Older Siblings' Reactions to Emotions to Preschoolers' Emotional and Social Competence. *Marriage & family review*, 34(3–4), 182–212. https://doi.org/10.1300/J002V34N03_01
- Smorti, M., & Ponti, L. (2018). How Does Sibling Relationship Affect Children's Prosocial Behaviors and Best Friend Relationship Quality? *Journal of Family Issues*, 39(8), 2413–2436. <https://doi.org/10.1177/0192513X18755195>
- Tanskanen, A. O., & Rotkirch, A. (2019). Sibling similarity and relationship quality in Finland. *Acta sociologica*, 62(4), 440–456. <https://doi.org/10.1177/0001699318777042>
- Tilastokeskus - Perheet 2019*. Noudettu 11. maaliskuuta 2023, osoitteesta https://www.stat.fi/til/perh/2019/perh_2019_2020-05-22_tie_001_fi.html
- Xie, S., Wu, D., & Liang, L. (2022). Family Environment Profile in China and Its Relation to Family Structure and Young Children's Social Competence. *Early Education and Development*, 33(3), 469–489. <https://doi.org/10.1080/10409289.2021.1904732>
- Yucel, D., Bobbitt-Zeher, D., & Downey, D. B. (2018). Quality Matters: Sibling Relationships and Friendship Nominations among Adolescents. *Child Indicators Research*, 11(2), 523–539. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s12187-017-9448-9>
- Zou, S., & Wu, X. (2020). Coparenting Conflict Behavior, Parent–Adolescent Attachment, and Social Competence with Peers: An Investigation of Developmental Differences. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(1), 267–282. <https://doi.org/10.1007/S10964-019-01131-X/FIGURES/3>